

[Landbrugsministeren.]

sætte en ny stor undersøgelse i gang. Og jeg vil heller ikke på nuværende tidspunkt finde en ny undersøgelse rimelig, når sagen allerede har været behandlet af så betydelige videnskabsmænd, som tilfældet er, og er tiltrådt af landbohøjskolens veterinærvidenskabelige fagråd.

H. C. Toft: Jeg takker landbrugsministeren for redegørelsen, men jeg kan ikke dele landbrugsministerens opfattelse.

Jeg begrundede mit spørgsmål med, at der skulle skabes ro om landbohøjskolen. Efter min opfattelse, er det landbrugsministerens opgave — den minister, hvorunder landbohøjskolen arbejder — at medvirke til, at der skabes ro og sørge for, at landbohøjskolens renommé kan bevares. Derfor beklager jeg meget, at ministeren ikke finder anledning til at nedsætte et nyt uvildigt udvalg. Jeg spørger derfor ministeren: ad hvilke veje mener ministeren da at kunne gå frem for at skabe ro om landbohøjskolen og bevare dens renommé og tilliden til det videnskabelige arbejde? Man kan ikke bortforklare, at professor i kemi, specielt biokemi, J. A. Christiansen er en fagmand på området, er sagkyndig; ministeren kan vel ikke mene, at denne professor, som har undersøgt spørgsmålet og er fremkommet med en erklæring i Berlingske Aftenavis, ikke er sagkyndig. Jeg vil derfor gerne stille landbrugsministeren et par spørgsmål til, idet et af svarene måske kan bidrage til at skabe ro om landbohøjskolen: vil landbrugsministeren drage omsorg for, at sagens akter i deres helhed fra 3 mands udvalgets undersøgelse offentliggøres? Hvis landbrugsministeren ikke vil dette, vil jeg endvidere spørge: ad hvilke veje vil landbrugsministeren så gå for at skabe ro om dette spørgsmål?

Landbrugsministeren (Skytte): På det ærede medlems spørgsmål, om jeg agter at offentliggøre redegørelsen fra 3 mands udvalget i dens helhed, vil jeg svare, at der, som det er det ærede medlem bekendt, efter højskolens styrelsesordning jo er tillagt højskolen vidtgående bestemmelsesret. Det bør også være sådan, og jeg blander mig mindst muligt i højskolens anliggender, når højskolen ikke selv anmoder mig derom.

Efter højskolens anordning er forhandlinger i fagråd og i udvalg, som fagrådene har nedsat, fortrolige, og højskolen har beholdt sig hertil, når den har nægtet at lade de interne forhandlinger om denne sag offentliggøre, herunder også den sagkyndige 3 mands erklæring, således som det har været krævet i dele af dagspressen.

Jeg vil dog gerne tilføje, at når højskolen har stillet sig sådan, har jeg ment at burde henholde mig til højskolens beslutning i så henseende. Men for mig er spørgsmålet om offentliggørelse af materialet intet kardinalpunkt. Jeg mener absolut ikke, der er noget at skjule i denne sag. Jeg mener, at der fra højskolens side er handlet korrekt. Når det ærede medlem spørger, hvad jeg vil gøre for at skaffe ro om denne sag, tror jeg, det ærede medlem vil kunne bidrage måske i fuldt så høj grad hertil, som jeg er i stand til at kunne gøre det.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af første behandling af:

Forslag til folketingsbeslutning om rigsrets-tiltale mod fhv. minister Johannes Kjærbo [af Ninn-Hansen m. fl.]

og

forslag til folketingsbeslutning om rigsrets-tiltale mod fhv. minister Johannes Kjærbo [af Aksel Larsen].

(Foregående del af første behandling findes i tidenden sp. 1528).

Forhandlingen genoptoges.

Henry Christensen: De bemærkninger, som det ærede medlem hr. Ninn-Hansen under mødet i formiddags gjorde om den sag, der her er til behandling, vil jeg gerne give min tilslutning. Forslaget til folketingsbeslutning er jo fremsat på både venstres og det konservative folkepartis vegne, og de bemærkninger, det ærede medlem gjorde, dækker den væsentlige del af den begrundelse, der for vort vedkommende har været for at fremsætte det forslag til

[Henry Christensen.]

folketingsbeslutning, som vi nu behandler i det høje ting.

Jeg vil gerne derudover indledningsvis sige lidt om betimeligheden af folketingets behandling af den foreliggende sag. Som ved visse andre lejligheder har vi også denne gang bemærket, at måske især den højtærede statsminister, men jo også andre af hans tilhængere, ved forskellige lejligheder har givet udtryk for betydelig forargelse over, at den foreliggende sag overhovedet er blevet rejst på den måde, som det er tilfældet. Det er blevet betegnet som partipolitik og meget andet, og den højtærede statsminister sagde selv ifølge et referat i Aktuelt den 10. november 1959 — jeg udbeder mig formandens tilladelse til et citat — „at han indtil nu på intet tidspunkt offentligt havde drøftet Kjærbølsagen, og man måtte tilgive ham, at han heller ikke agtede at gøre det her. Dansk politik er livsvigtige anliggender for danske borgere, ikke mindst i den øjeblikkelige situation. Dansk politik bør ikke være emner, som hentes ind fra periferien.“

Jeg håber, den højtærede statsminister har bemærket sig de kommentarer, der også i den ham ellers venligsindede presse har været til den bedømmelse, ministeren her har anlagt. Jeg tror, det i det hele taget er uheldigt for folketingets virksomhed, om statsministeren gør sig til vane på denne meget overlegne måde at afvise sager også af en art som den, vi her behandler. Det er måske i virkeligheden udtryk for manglende erkendelse af de opgaver og pligter, der i et parlamentarisk styret samfund påhviler dette samfunds folkevalgte parlament. Det er ikke et specielt dansk synspunkt. Det er en betragtning, der gælder alle demokratiske samfund. Jeg husker, hvorledes man ved en konference af parlamentarikere, som den nuværende højtærede Grønlandsminister og jeg havde anledning til at deltage i for et par år siden, i høj grad gav udtryk for det synspunkt, at det hører til det moderne demokratis absolutte opgaver, at parlamenterne har mulighed for at udøve kontrol med regeringerne, og at disse muligheder udnyttes.

Det er ikke af lyst, vi har stillet dette forslag til folketingsbeslutning. Det hører ikke til de opgaver, tror jeg, som nogen af

os er mest interesseret i at beskæftige sig med. Men det er nu engang en simpel nødvendighed for et demokrati, et folkestyre, at dets parlament har denne kritiske indstilling over for administrationen, især naturligvis over for dem, der over for folketinget har ansvaret for den administration, der foretages. Det fremgår jo også deraf, at alle statsretskyndige, også den tidligere omtalte statsretskyndige professor Alf Ross, tydeligt har fremhævet dette som en af de mest centrale opgaver også for vort folketing. Det bør altså være en opgave, naturligvis, for alle det høje tings medlemmer, uanset om de tilhører partier, hvoraf regeringen er dannet, eller tilhører oppositionspartierne. Men vi ved jo, at for de første gælder i almindelighed nok dette, at opugtelsen i høj grad går ud over naturen. Regeringspartierne vil altså have en forståelig, men måske ikke altid lige begrundet trang til at søge deres egne ministre beskyttet. Så meget desto mere påhviler udøvelsen af denne kontrolmyndighed over for regeringen den til enhver tid værende opposition, uanset om det er socialdemokraterne eller os, der udgør denne opposition. Oppositionen her i Danmark ville ganske simpelt svigte sin parlamentariske opgave, om den blot indordner sig efter en regerings ønske med hensyn til sin optræden. Sådan kan det naturligvis ikke være, og sådan vil den nuværende opposition naturligvis ikke handle. Derfor er det en forpligtelse for den nuværende opposition at rejse denne sag, og dette er gjort, uanset om den højtærede statsminister så fremsætter sine sarkastiske bemærkninger, sådan som det er sket. (*Statsministeren* [H. C. Hansen]: Jeg har ikke bebrejdet oppositionen, at man har stillet forslag). Jeg beder den højtærede statsminister om at læse sine udtalelser efter; de kan dårligt opfattes på anden måde.

Den højtærede statsminister gjorde på et tidligt tidspunkt af forhandlingerne nogle bemærkninger om, at i denne sag havde regeringen ikke taget standpunkt; så må vi naturligvis tage til efterretning, at der ikke foreligger noget standpunkt fra regeringen som sådan. Jeg blev ikke ganske klar over, hvad der var den højtærede statsministers eget personlige standpunkt til sagens realitet. Jeg tror egentlig, det ville

[Henry Christensen.]

særlige formål at skulle berolige det høje ting over for den ængstelse, der visse steder var opstået, og som lå bag det alvorligt stillede spørgsmål. Ministeren sluttede dengang:

„Denne autoritative erklæring fra samtlige Handelens kaptajner må tillægges den største vægt, og jeg håber, at der dermed må være skabt ro om det spørgsmål, som det ærede medlem har rejst.“

Men selv efter at ministeren havde givet det svar, gav Lynge ikke op. Han spurgte igen og understregede på ny i sit tillægs spørgsmål, at spørgsmålet gjaldt forsvarligheden af at befordre fuldt passagerantal i den strenge vintertid, og ministeren afviste endnu engang, henviste atter til kaptajnerne. Det var alene et spørgsmål om tilfredsstillende materiel. Men vi ved altså, hvad der ikke blev oplyst dengang, at Kjærboel ikke således var berettiget til at afvise det i folketinget stillede spørgsmål om forsvarligheden af vintersejlsads med passagerer under hensyn til den autoritative erklæring fra kaptajnerne. Disse sagkyndige kunne ikke, sådan som Kjærboel gjorde det, tages til indtægt for ministeren på den skete måde. De pågældende kaptajner havde oven i købet i en erklæring af 8. marts taget standpunkt præcis til det stillede spørgsmål. De sagde i den første erklæring,

„at risikoen i vintermånederne er betydelig forøget, hvorfor det tilrådes at indskrænke vintersejlsadsen til det mindst mulige, særlig med henblik på passagerbefordring.“

Denne sagkyndige erklæring støttede netop Lynge og kunne ikke af ministeren anvendes til det modsatte. Dommerne i det undersøgelsesudvalg, der har været nedsat, har i hvert fald ikke været i tvivl om den åbenbare modstrid, der var mellem de to erklæringer. Må jeg henvise bare til et par enkelte steder — det fremgår mange steder. Side 31 i den første beretning siger højesteretsdommer Lorenzen:

„De 2 erklæringer siger lige det modsatte,“

og formanden siger side 41, at erklæringen af 11. marts siger lige det modsatte af erklæringen af 8. marts.

Når erklæringen af 8. marts blev lavet om, var det ikke, fordi kaptajnerne havde

ændret deres saglige vurdering totalt. Vi ved nu, at det, som var fremme mere end noget andet, var, at anvendelsen af den første erklæring ville være farlig specielt for den politik, som den daværende Grønlandsminister og hans departement ønskede ført over for det høje folketing i forbindelse med en anden sag, nemlig spørgsmålet om, hvorvidt man nu skulle bygge et nyt statsskib til Grønlandssejlsadsen til 16 mill. kr. Det var denne sag, der var hovedgrunden til, at den oprindelige erklæring fra kaptajnerne ikke blev forelagt for folketinget. Der var jo stor politisk strid om, hvorvidt man skulle bygge dette statsskib eller ej, idet den daværende ministers ønske var, at det skulle bygges. Vi må da lægge til grund, når vi nu skal vurdere det, at det var af den grund, og alene af den grund, at den første erklæring blev afgivet, og at folketinget altså derigennem blev vildledt, og det der var den pågældende strid om. Jeg skal om lidt sige noget mere om min vurdering af en ministers oplysningspligt over for det høje folketing. Det er måske rimeligt også at gøre et par bemærkninger specielt om Kjærboels eget forhold til sagen.

Det ærede medlem fru Edel Saunte anførte her en række rigtige og vistnok af os alle tiltrådte grundsætninger for dansk strafferechtspleje og for anvendelsen af strafferechtsprincipperne i det hele taget. Specielt fremhævede det ærede medlem reglen in dubio pro reo: at bevistvivl må komme den sigtede eller anklagede til gode. Jeg må dog føje til, at slet så enkel er reglen måske ikke. Der bør føjes til, at tvivlen skal være begrundet. Det er ikke tilstrækkeligt, at der alene foreligger en benægtelse, det foreligger der jo i masser af sager, hvorved der altså er tvivl om den pågældendes skyld. Det er nødvendigt, at der er tale om en begrundet tvivl, og der foreligger i alt det øvrige materiale ikke noget, der støtter Kjærboels benægtelse. Derimod foreligger der en lang række udtalelser, der støtter det modsatte synspunkt, og jeg må måske videre føje til, at reglen naturligvis først og fremmest er gældende for domsafsigelsen, men ikke i samme form og i samme udstrækning gældende i spørgsmålet om tiltalerejsning. Kjærboel har jo villet hævde, at han, da han gav sit svar her i folketinget,

[Henry Christensen.]

intet som helst kendskab havde til erklæring nr. 1. Han kender jo nok sit ministeransvar, siger han, men underforstået, at noget sådant som eventuelt at medvirke til at fremskaffe en anden erklæring eller fortie erklæring nr. 1, ville han ikke give sig af med.

Hvis det virkelig var overbevisende for os, at han havde denne indstilling, tror jeg ikke, at nogen ville stille et forslag, som det, vi nu behandler, men det skulle altså efter den daværende ministers forklaringer i virkeligheden være noget, hans embedsmænd havde hittet på, det var noget, de havde hittet på, noget, de havde lavet bag den daværende Grønlandsministers ryg, noget, som han var den eneste, der ikke vidste noget om; han var den, der af sine embedsmænd var blevet ført bag lyset på denne skrækkelige og grusomme måde.

Jeg må nok have lov til at sige, at det var godt og nyttigt, at vi nåede frem til dommerudvalgets beretning nr. 2, for efter den første beretning var det således, at i striden mellem direktør Christiansen og Kjærboel stod forklaring mod forklaring, og det blev sagt, at det øvrige i sagen foreliggende bevisbemateriale efter udvalgets opfattelse ikke havde nogen brugbar vejledning med hensyn til, hvilken af de to modstridende forklaringer der måtte antages at være den rigtige. Efter at det forslag, vi nu behandler, var blevet stillet i folketinget, ved vi, at det har givet anledning til, at en række nye oplysninger er kommet frem og har givet anledning til nye undersøgelser i dette dommerudvalg, hvor man i den anden beretning udtaler, at der nu foreligger

„et væsentligt indicium for, at minister Kjærboel mandag morgen er blevet gjort bekendt med i hvert fald hovedindholdet af erklæringen af 8. marts 1957 og har fundet dette utilfredsstillende.“

Det er foreløbig et meget væsentligt og menneskelig vigtigt resultat, der her er opnået, og den grove mistanke, der blandt andet og vel især takket være Kjærboels forklaring var rettet mod direktør Christiansen for at have lavet hele dette foretagende bag ministerens ryg, er nu ganske bortvejret. Jeg beder det høje ting på nuværende tidspunkt med det, vi nu ved, tænke sig den situation, at det blot havde fået lov

til at passere, at gå sin gang efter den første beretning fra dommerudvalget. Jeg tror, vi ville have følt os meget dårlig stillet, med en beskidt smag i munden, om vi havde ladet denne mistanke mod direktør Christiansen få lov til fortsat at florere.

Udvalget holder endnu enkelte muligheder åbne vedrørende Kjærboel, blandt andet den, at det senere kan være gledet ud af hans hukommelse, hvad der skete i telefonsamtalen den 11. marts. Om det er tilfældet, skal jeg ikke kunne bedømme, men om så er, må vel én ting være givet, at Kjærboel ikke allerede den 13. marts — to dage efter, den dag han svarede i det høje folketing — kan have glemt det. Dengang vidste han det, og i så fald vidste han, at det var ham selv, der havde fundet erklæringen utilfredsstillende og derved givet anledning til fremskaffelsen af den for folketinget vildledende erklæring.

Endnu er der naturligvis både utryghed og usikkerhed i bedømmelsen af det passerede. Endnu føler vi os vel ikke helt overbevist om, at alle, hvis forklaringer kunne have interesse, er blevet afhørt. Større klarhed vil vi vel nu først og fremmest kunne opnå gennem en egentlig retssagsbehandling, der foregår under de i vor retsplejelov fastsatte demokratiske garantier, herunder vidneafhøring under ansvar, afhøringer under bistand af forsvarer og anklager m. m. Men at der allerede nu er et stærkt indicium for den tidligere ministers skyld i henseende til sagens faktum, står vel fast. Det var i hvert fald den konklusion, som rigsadvokaten nu kom til, uanset at det ærede medlem fru Edel Saunte var kommet til en anden opfattelse og egentlig vel gjorde et forsøg på at holde den forsvarstale for Kjærboel, som man kunne tænke sig holdt den dag, da sagen blev behandlet for en rigsret, men ikke gjorde forsøg på at gå ind i en vurdering af de momenter, der må være afgørende for folketinget i vore overvejelser og ved vor stillingtagen i dag, hvor vi skal behandle sagen.

Foruden spørgsmålet om rigsretssag står naturligvis også spørgsmålet om det andet problem, som den højtærede minister og det ærede medlem fru Edel Saunte fremdrog, spørgsmålet om strafgrundlaget, tilbage. Jeg deler naturligvis ikke det ærede

[Henry Christensen.]

medlem hr. Aksel Larsens opfattelse og fortolkning af rigsretslovens § 64, at vi ganske kan se bort fra ethvert lovgrundlag o. s. v. Jeg mener selvfølgelig, at man også her i tinget må foretage en overvejelse af spørgsmålet om, hvorvidt der fra minister Kjærboels side foreligger en handling, der i givet fald bør foranledige en reaktion, eventuelt en strafreaktion, på den ene eller den anden måde.

Vi har jo ingen ministeransvarlighedslov her i landet, det har vi diskuteret ved forskellige lejligheder, der er også gjort nogle bemærkninger om det i dag, og jeg ved, at spørgsmålet er genstand for nye overvejelser. Jeg føler mig ikke personligt overbevist om, at det vil være muligt at lave en ministeransvarlighedslov, der virkelig udtømmende fastlægger en ministers ansvar. Det grundlag, som vi, i hvert fald indtil vi har en ministeransvarlighedslov, har — ikke det eneste, men hovedgrundlaget for bedømmelse af ministeransvarlighed — er naturligvis reglerne i straffelovens kapitel 16, reglerne om embedspligter, regler — det tror jeg alle i dag erkender — der også må gælde, for så vidt angår ministrenes forpligtelser.

Forsætlig undladelse af opfyldelse af en sådan pligt straffes efter § 156. Jeg lagde mærke til den højtærede justitsministers definition af begrebet forsæt. Jeg er ikke ganske sikker på, at det er den definition, der er den almindelige. Almindeligvis plejer vi at have en anden opfattelse: den pågældende behøver ikke at have været klar over, at han vildledte folketinget; blot han selv har anset det for sandsynligt, at han vildledte, og at han har indvilget heri, er det tilstrækkeligt til at statuere forsæt. Herudover er der § 157, der handler om uagtsomhed, når den er grov eller oftere gentagen — det sidste falder jo i denne sammenhæng bort.

Hvad er det da for pligtforsømmelser, der er tale om i denne sag? Ja, det vi har gjort i det forslag til folketingsbeslutning, vi har

fremSAT, er jo ikke, at vi har udformet et anklageskrift, og det er heller ikke efter rigsretsloven og efter folketingets hidtidige praksis folketingets opgave. Det, der efter tidligere rigsretssager er folketingets opgave, er at angive hovedindholdet i det faktum vedrørende sagen, som folketinget i den givne situation mener må indgå som grundlag for bedømmelsen. Det er heller ikke folketingets opgave at gennemføre anklagen; det er den af folketinget valgte anklager, der skal det. Man kan altså ikke fuldstændig identificere og sige, at folketingets opgave er præcis den samme som en anklagers, derunder at udforme et anklageskrift med paragraffer m. m. Det er folketingets opgave at fastsætte grundlaget, sådan som man har gjort det i sin tid, men naturligvis også, som jeg har givet udtryk for, at tage hensyn f. eks. til den gældende straffelov.

Ser man nu nærmere efter, hvad det her drejer sig om, vil jeg som en af de ting, jeg anser for væsentlig i vore overvejelser, nævne vort parlamentariske system i det hele taget. Det høje tings arbejde beror, som det også er sagt tidligere på dagen, i stor udstrækning på det saglige materiale og de oplysninger, der fremskaffes gennem ministrene. Der er i modsætning til, hvad der er tilfældet i parlamentet i andre lande, ikke for det danske folketing adgang til at rette direkte henvendelser til de sagkyndige organer, der mere eller mindre sorterer under ministrene. Det skal ske gennem vedkommende minister, og det er denne, der giver svaret tilbage til folketinget. Det er derfor naturligvis af ganske særlig betydning, at folketinget under disse forhold kan stole på rigtigheden af de oplysninger, der meddeles af ministrene, kan stole på, at afgørende og væsentlige dele ikke er udeladt. Tolereres vildledning her, så vakler simpelt hen afgørende momenter i arbejdet i det danske folketing, og ville folketinget i det konkrete tilfælde skaffe sig sagkyndig oplysning om forsvarligheden af vintersejladsen, så måtte spørgsmålet rettes til mi-

[Henry Christensen.]

ministeren. Det var ham og ham alene, der kunne skaffe sig skibsførernes udtalelse og give den videre til folketinget. Folketinget ville være aldeles uberettiget til selv og direkte at rette en sådan forespørgsel; så skulle man da i hvert fald gå den vej i alle sådanne sager at nedsætte parlamentariske kommissioner. Andre muligheder foreligger ikke for folketinget.

Dette er grundlaget for vurderingen af betydningen af den sag, vi her diskuterer. Det er nu blevet sagt også af det ærede medlem fru Edel Saunte, at det er jo et spørgsmål alene om skøn for den pågældende minister, og man kan ikke rejse en sag, når det således drejer sig om et skøn. Naturligvis må der gives en vis margen, måske også en vid margen i visse tilfælde, for, hvor langt skønnet går, men da ikke en fuldstændig grænseløs margen. Det, som fhv. minister Kjærboel har gjort sig skyldig i, er, at han mener, at dér, hvor de sagkyndige svarer præcis på det spørgsmål, der er stillet i folketinget af Augo Lynge, er han berettiget til at skønne, at præcis det kan han tage ud. Så vidt kan efter min opfattelse skønnet naturligvis ikke gå; der må være grænser, der må trækkes grænser, og det må være det høje ting, der er med til at trække disse grænser, og det må, når det drejer sig om en ministers handlemåde, der skal bedømmes på grundlag af bestemmelserne i straffeloven, være en rigsret, som det står i vor rigsretslov, der i den sidste ende afgør, hvor langt ministerens handlemåde er berettiget eller ikke berettiget.

Det er jo ikke ganske tilfældigt, at vi har en rigsret. I gamle dage bestod det ikke-juridiske element i rigsretten af medlemmer af landstinget; det har vi ikke mere. De ikke-juridiske medlemmer er i dag udpeget af folketinget, men, hvad man kan overbevise sig om ved at se listerne igennem, det drejer sig om medlemmer, der må formodes netop at have en betydelig politisk og parlamentarisk indsigt, og det er netop formålet med en rigsret, at den skal have mulighed for netop ved denne sammensætning at kunne foretage en vurdering af, hvor langt en ministers pligter går. Jeg må sige, at jeg mener heller ikke, det ærede medlem fru Edel Saunte har ret i den meget indsnævrende fortolkning, det ærede med-

lem ville give af professor Alf Ross' bemærkninger.

Jeg vil i øvrigt sige til de bemærkninger, som den højtærede justitsminister fremsatte, at egentlig synes jeg, at det, når ministeren ville give det høje ting en belæring, som jeg er taknemlig for, havde været af meget stor værdi, om han havde forsøgt også at give en belæring ud fra en juridisk vurdering af de statsretlige betragtninger, der kunne anlægges. Det tog den højtærede minister ikke hensyn til, men det må naturligvis i hvert fald det høje ting gøre. Ross siger jo, som det er blevet citeret tidligere, at §§ 155-157 i straffeloven netop åbner plads for et meget frit skøn med hensyn til, om der foreligger pligtovertrædelse.

Vi kan naturligvis ikke uden videre overføre det samme bedømmelsesgrundlag, når vi skal anvende disse paragraffer, på en menig embedsmand og en minister. Der ligger selvsagt i stillingens karakter et forskelligt grundlag, der stiller forskellige krav til pligterne. Derfor kan pligterne være forskellige for forskellige personer; det afhænger i høj grad af de ansvar, herunder også i forhold til folketinget, som de pågældende har. Det er derfor min opfattelse, at vi nu er så langt med undersøgelser i denne sag, at det efter min opfattelse ikke mere drejer sig så meget om tidligere minister Kjærboel, efter at vi har fået fastlagt ansvarsfordelingen mellem ham og direktør Christiansen — før drejede det sig også meget herom — som det i høj grad drejer sig om at værne folketingets rettigheder og folketingets krav over for ministre. Det er det, der i dag må være hovedproblemet, når det danske folketing skal tage stilling.

Mener man virkelig, at det kan accepteres som faldende uden for de pligtkrav, der i kapitel 16 i straffeloven stilles — også ud fra det frie skøn, som må lægges ind i loven — at en minister optræder, således som Kjærboel gjorde for det høje folketing — at dette er forsvarligt? Det er min opfattelse, at det ville være afgjort skadeligt for det danske folketing, om vi gik ud herfra.

Når denne del af vort parlamentariske virke skal afgøres, er det måske slet ingen skade til, at det sker igennem regler, som skabes gennem afgørelser i de rigsretssager, som i givne situationer anlægges. Det

[Henry Christensen.]

er måske ikke så almindeligt i Danmark, som det har været i en række andre lande, at gå den vej; men hvis man efterhånden vil arbejde sig frem til en rigtigere praksis, tror jeg, man også må tage dette moment med ind i sine overvejelser.

Jeg vil gerne gøre endnu et synspunkt gældende, der måske yderligere kan begrundes det, jeg har nævnt. Før vi fik udvidelserne i kapitel 16 i straffeloven af 1930, skrev vor tidligere meget retssagkyndige, Torp, i motiverne til udkast II, hvis jeg må have lov til at citere:

„idet kapitlet overhovedet omfatter pligtbrud af enhver, der virker i offentlig tjeneste eller hverv; både ønskeligheden af, at disse offentlige organers renhed og uangribelighed herigennem sikres, og hensynet til at sikre borgerne mod misbrug af de disse myndigheder tillagte beføjelser gør denne udvidelse naturlig.“

Det er den begrundelse, som Torp gav for den foretagne udvidelse i kapitel 16. Den renhed og det krav om loyalitet og rigtig oplysningspligt, som er baggrunden for vor drøftelse i dag, har jo fundet et meget sikkert udtryk, synes jeg, i de bemærkninger, som Torp ved denne lejlighed gjorde.

Jeg vil gerne yderligere gøre et par enkelte bemærkninger om redaktør Brandt og de udtalelser, som både den højtærede justitsminister og det ærede medlem fru Edel Saunte har fremsat desangående. Jeg vil gerne om sagen i almindelighed sige, at jeg tror, det standpunkt, som den højtærede justitsminister og det ærede medlem fru Edel Saunte har indtaget, i hvert fald er et meget uklogt standpunkt. Der er allerede gjort nogle bemærkninger om betydningen af pressefrihed i al almindelighed, og dem kan jeg helt og fuldt tilslutte mig; men derudover vil jeg gerne gøre det synspunkt gældende, at jeg tror netop, det er uklogt i forbindelse med Danmarks forhold til Grønland. Jeg tror, det er uklogt at fremsætte den betragtning, at netop ministeren, der jo deler ansvaret og i øvrigt også betalingen af Grønlandsposten med det grønlandske landsråd, skal kunne give direktiver og altså derved dirigere den pågældende redaktørs standpunkter og skri-

verier, som gjort er. Jeg tror, at det ville bidrage til somme tider at gøre forholdet mellem Grønland og den øvrige del af riget dårligere, end det ellers ville være tilfældet. Jeg tror tværtimod, at vi skal have råd til at have et folkestyre, der også kan udstrækkes så vidt, at vi kan acceptere, at den danske minister ikke skal være den, der giver direktiver over for redaktøren, således som det er sket i det foreliggende tilfælde. Det skulle gerne være sådan, at redaktøren følte sig tilstrækkelig frit stillet til at anlægge måske grønlandernes synspunkt over for ministeren, hvor han fandt at dette var det rigtige.

Jeg vil gerne over for det stærke angreb, som det ærede medlem rettede imod redaktør Brandt, bede om tilladelse til at citere noget af den erklæring, som redaktør Brandt for en halv times tid siden har udsendt over Ritzau til besvarelse af det angreb, det ærede medlem rettede på ham.

Redaktør Brandt siger i denne udtalelse til Ritzaus Bureau:

„Da folketingsmedlem fru Edel Saantes angreb på undertegnede under debatten i folketinget i dag indeholder meget væsentlige urigtige oplysninger og fordrejninger af kendsgerningerne, beder jeg om plads for følgende berigtigelse:

Telegrammet til Ritzaus Bureau om den manglende kontakt med M/S Umanak under dennes oprejse i januar 1957 blev af mig tilbageholdt i næsten et døgn af hensyn til de pårørende til besætning og passagerer. Telegrammet blev først afsendt fra Godthåb, efter at den kgl. grønlandske handel i København havde slået katastrofealarm til politimesteren i Grønland og anmodet denne om at iværksætte en eftersøgning, og efter at denne anmodning var videresendt til Grønlands kommando i Grønne-dal.

Der var altså ikke tale om at skabe en sensation ud af ingenting, men om at oplyse offentligheden om de faktiske forhold, som det var min pligt som korrespondent. Telegrammet til Ritzaus Bureau forsynedes med en tilføjelse om, at man forinden offentliggørelsen skulle kontakte Grønlands handel, hvilket man gjorde. Der er derfor heller intet hold i fru Saantes ejendommelige påstand om

[Henry Christensen.]

„illoyal handling over for Handelen, som med rette kunne bebrejdes redaktøren.““

Må jeg endvidere lige citere fra slutningen af udtalelsen:

„Hvad angår fru Sauntes bemærkning „uden nogen form for autorisation“ eller tilladelse til at sende et telegram til Ritzans Bureau, skal jeg oplyse, at jeg i over 4 år af min tid i Grønland var korrespondent til Ritzaus Bureau, hvilken ordning ikke alene var godkendt af ministeriet for Grønland, men faktisk var et led i ansættelsesbetingelserne.“

Jeg mener, at det er nødvendigt, at folketinget foretager en nøje vurdering af tingene, men at det især er spørgsmålet om at værne folketingets rettigheder, sagen må dreje sig om.

Lannung: Det egentlige grundlag for venstres og de konservatives såvel som det ærede medlem hr. Aksel Larsens forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale mod fhv. minister Kjærboel kan formentlig kun søges i ét bestemt punkt i hr. Kjærboels svar på hr. Augo Lynges spørgsmål om forsvarelsen af at opretholde vinterbesejling på Grønland. Der gives imidlertid i svaret mange rigtige og formentlig helt uangribelige grunde for opretholdelse af vintersejlad på Grønland. Det bør intet øjeblik glemmes, at vintersejlad, som det er nævnt, havde været praktiseret en længere årrække, før hr. Kjærboel kom til, og det først af amerikanerne under krigen og senere både af Grønlands styrelse under de skiftende ministre og af de private rederier i henhold til kontrakt med styrelsen, alt sammen uden at der indtil 1957 fra nogen side var rejst indvendinger derimod.

Det bør også erindres, at hr. Kjærboels synspunkt med hensyn til vinterbesejling senere — og det endog efter den dybt tragiske „Hans Hedtoft“-katastrofe — er blevet godkendt af det særlig sagkyndige Vedeludvalg, nedsat vedrørende besejling af Grønland, idet dette udvalg i sin betænkning af september 1959 jo positivt går ind for vinterbesejling af Grønland. Det siges udtrykkeligt i besejlingsudvalgets betænkning — jeg beder om lov til korte citater nu og da —

„at på grundlag af samtlige foreliggende oplysninger og efter indgående overvejelser er udvalget kommet til den overbevisning, at sejlad mellem Grønland og det øvrige Danmark i alle årets måneder må anses nødvendig“, og at den vil være forsvarlig under forudsætning af de nødvendige forsigtighedsforanstaltninger.

Det er derfor også rigtigt, når hr. Kjærboel i sit svar nr. 2 til hr. Augo Lynges konkluderer i, at det jo ikke er

„af prestigegrunde eller usaglige grunde, vi opretholder denne sejlad; det er til gavn for Grønland og grønlanderne og til gavn for det grønlandske erhvervsliv.“

Der er ved hr. Kjærboels svar efter min opfattelse for så vidt sagligt og reelt set ikke vakt noget urigtigt indtryk hos spørgeren, endside folketinget. Det eneste punkt, der kan sættes ind imod, er det forhold, at hr. Kjærboel i sit svar som et led i argumentationen til støtte for sit synspunkt påberåber sig en erklæring fra den grønlandske handelskaptajner og omtaler erklæringen som den autoritative erklæring uden at gøre opmærksom på, at der dog havde været visse forudgående vanskeligheder, således at erklæringen kun kunne påberåbes med en vis varsomhed. Jeg deler det synspunkt, som har fundet udtryk i undersøgelsesudvalgets beretning, at erklæringen af 11. marts ved besvarelsen af hr. Augo Lynges spørgsmål er tillagt større vægt, end dens tilblivelseshistorie kunne berettige til. Der er af hr. Kjærboel blevet lagt for meget eftertryk på erklæringen, og det, selv om hr. Kjærboels egne udtalelser om, hvor meget han vidste om dens tilblivelse, lægges til grund, thi han vidste i hvert fald, at dens tilblivelse ikke havde været uden visse vanskeligheder.

Jeg deler også det synspunkt, at der for direktør Christiansen og vicedirektør Magnus Jensen havde været grund til kraftigere end sket over for hr. Kjærboel at fremhæve betænkningerne ved uden forbehold at lægge erklæringen til grund. Og med hensyn til det udkast til ministerens besvarelse af hr. Augo Lynges spørgsmål, som de to herrer har udfærdiget til ministerens brug, er jeg også enig i, at erklæringen ikke på nogen måde kan siges af dem at være benyttet „med varsomhed“, således som de har villet hævde i deres forklaringer. De udtryk, de

[Lannung.]

har anvendt i deres udkast, kan ikke med rimelighed af nogen forstås på den måde.

Det punkt, jeg har hæftet mig ved — ganske på linje med undersøgelsesudvalget — er efter min opfattelse det eneste punkt, med hensyn til hvilket der kan rettes virkelige bebrejdelser, selv om det ikke er strafbart. En stor del af forklaringen på, at direktør Christiansen og vicedirektør Magnus Jensen ikke gik stærkere ind på betænkelighederne ved uden forbehold at påberåbe sig erklæringen, var utvivlsomt den, at de, som det tydeligt fremgår af deres forklaringer til undersøgelsesudvalget, i virkeligheden ligesom direktør Ebbe Groes og adskillige andre afhørte medlemmer af den grønlandske handels styrelsesråd, ikke syntes, at erklæringen af 11. marts var væsensforskellig fra erklæringen af 8. marts, men i det hele, som det siges, måtte betragtes som en uddybning af denne. Og det må heller ikke glemmes, at både i første og andet stykke i erklæringen af 8. marts forudsættes det klart, at vinterbesejlingen skal fortsætte, men i begrænset omfang.

Det er vel også forklaringen på, at ingen af dem, der måtte have kendt hr. Kjærbøls endelige manuskript til svaret til Augo Lynge, før svaret blev givet, fandt anledning til at sige til over for hr. Kjærbøl, til trods for det store eftertryk, der var kommet til med ordene „autoritative erklæring“, og det er vel tillige forklaringen på det bemærkelsesværdige forhold, at ikke nogen af de mange, der før eller umiddelbart efter mødet i folketinget vidste besked om de to erklæringers eksistens — hverken direktør Christiansen, vicedirektør Magnus Jensen, styrelsesrådets formand, direktør Ebbe Groes, departementschef Eske Brun eller andre — efter besvarelsen i folketinget lod høre fra sig, og det hverken til ministeren eller til andre rette vedkommende, til trods for at hr. Kjærbøl havde påberåbt sig erklæringen af 11. marts uden nogen antydning af et forbehold.

Man kan vel heller ikke se helt bort fra, at vi andre nu let vil være tilbøjelige til at bedømme det, der dengang skete, ud fra den viden, vi i dag har om det senere passerede; der sker herved let en vis forskydning i perspektivet. Men vi må retfærdigvis også nu søge at bedømme, hvad

der da skete ud fra det pågældende tidspunkts forudsætninger. Det er jo indlysende, at de nævnte herrer dog burde have reageret på den ene eller anden måde, selv om det så måtte blive efter mødet i tinget, hvis de dengang — vel at mærke dengang — havde opfattet hr. Kjærbøls udtalelser som uforsvarlige. Men sandheden er og bliver vel den, at de ikke på det tidspunkt opfattede erklæringerne som så væsensforskellige, som vi nu i de senere begivenheders lys er tilbøjelige til at opfatte dem.

Spørgsmålet bliver herefter, om det af mig nærmere omtalte punkt, som jeg jo må hæfte mig ved, kan og bør danne grundlag for, at folketinget beslutter at rejse rigsretstiltale; og lad mig straks sige, at det forekommer mig, at der i en sag som den foreliggende burde være søgt en bedre udvej, før man søgte at gå til rigsretsbehandling, hvad jeg skal vende tilbage til. Nogen nødvendighed for en rigsretssag, således som det ærede medlem hr. Ninn-Hansen hævder, støttet af det ærede medlem hr. Henry Christensen, foreligger der jo overhovedet ikke; al argumentation i så henseende må specielt på grundlag af det foreliggende med hensyn til gerningsindhold og straffebestemmelser og den i gunstigste fald for forslagsstillerne meget, meget spinkle forbindelse, der er derimellem, virke meget søgt. Og hertil kommer det ærede medlem hr. Ninn-Hansens udtalelser til Aftenberlingen i begyndelsen af september og hele den velforståelige tåven, der har præget det oprindelige handlingsforløb, hvor man i høj grad talte på knapperne, indtil det ærede medlem hr. Aksel Larsen spillede ud.

Hele denne sag vil jo være en alvorlig påmindelse til alle, og det i lige grad enten vi får en rigsretssag, eller sagen får en anden og rimeligere udgang, som jeg håber, ja, vel snarere i sidste tilfælde. Lad os tænke os, at en eventuel rigsretssag ender med frifindelse, hvad de fleste jurister vel regner med er overvejende sandsynligt, giver det så en særlig garanti mod en eventuel gentagelse, som man nævner? Selvfølgelig ikke. Og i så tilfælde har det høje ting givet sagen fra sig, om jeg så må sige, og har ikke mulighed for at foretage sig videre i sagen. Dette er jo ikke nogen særlig god løsning.

[Lannung]

Med det, jeg her har sagt, skal ikke være taget stilling til, om der overhovedet foreligger grundlag for en rigsretstiltale. Ser vi først på dette spørgsmål, hedder det i det for øvrigt noget ubehjælpomt og med et par mindre selvmodsigelser af venstre og de konservative affattede forslag til folketingsbeslutning om rigsretstiltale, at Kjærboel skal tiltales til straf for 3 eller, om man vil, 4 forhold, men uden angivelse af straffebestemmelser. Sagen er jo den, og det skal ikke gerne forregnes, at der kun kan blive spørgsmål om anvendelse af den almindelige straffelov, som gælder for os alle, fordi vi ingen særlig ministeransvarlighedslov har.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen synes at ville lægge alt for meget ind i den af ham citerede udtalelse af professor Ross, thi selvfølgelig kan man ikke dømme nogen i dette land uden et adækvat grundlag i en straffebestemmelse; det strider imod de simpleste menneskerettigheders synspunkter, så den Ninn-Hansenske fortolkning af Ross er efter mit skøn alt for langt ude. Ross bruger den mindre klare vending — jeg håber, jeg har lov til at citere —

„og dette skøn vil efter omstændighederne kunne antage politisk karakter“.

Men skulle „politisk karakter“ betyde, at man arbitrært kan idømme straf ud fra en politisk vurdering? Nej. Det tager Ross udtrykkeligt afstand fra i sin nye statsforfatningsret side 382 øverst.

Det vil derfor være meget påkrævet, og jeg opfordrer dertil, om det ærede medlem hr. Ninn-Hansen nærmere vil redegøre for, hvad det er, han vil lægge ind i den af ham påberåbte vending hos Ross. Jeg tror, det kunne være ganske interessant at få det nærmere belyst. Det ville have været det mest rimelige, for at sige det mildt, i selve forslaget til folketingsbeslutning at fortælle folketinget, som man anmoder om denne beslutning, hvad det er for straffebestemmelser, der skal være overtrådt. Det havde, kunne man sige, været det eneste naturlige, specielt i det foreliggende tilfælde.

Jeg er ikke sikker på, at det oprindelig har været en forglemmelse; forklaringen er snarere den, at det kniber med at finde straffebestemmelser, der kan siges at have tilstrækkelig relation til de påberåbte for-

hold. Vi har i dag måttet høre på to lange taler af forslagsstillernes ordførere uden at få noget nærmere at vide, endsige udførlig, klar, specificeret besked om, på grundlag af hvilke straffebestemmelser det høje ting skal beslutte tiltale, hvor der skal straffes, og hvad der skal straffes efter hvad. Det er jo fuldstændig urimeligt over for folketinget og dets medlemmer. Det må dog være den mest elementære pligt nøje, udførligt og specificeret at redegøre for, hvilke straffebestemmelser, de enkelte paragraffer, man vil straffe efter, og jeg opfordrer meget til, at de to herrer snarest muligt redresserer denne oplagte fejl og selvsagt i denne debat; det bør selvfølgelig ikke vente, det er på høje tid allerede.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen, der holder så meget af jura, gik vist lidt galt i byen, da han som noget særligt påberåbte sig, at beviset ikke var lovbundet eller lignende. Som noget særligt påberåbte han sig dette. Der gælder intet særligt i så henseende med hensyn til bevisbedømmelsen i rigsretsager; den er fri, som den for længst er blevet det overalt i dansk ret. Den særlige bestemmelse, han nævnte, er formentlig en reminiscens fra en tidsperiode, hvor man ikke havde den frie bevisbedømmelse i almindelighed, som altså nu gælder efter den danske retsplejelov.

Der er jo det meget bemærkelsesværdige og betydningsfulde i den foreliggende sag i modsætning til tidligere rigsretsager, vi har kendt, at der her på grundlag af et meget udførligt materiale, nemlig undersøgelsesudvalgets beretninger på rundt regnet 300 sider, i hovedsagen tæt trykte dobbeltsider, foreligger klare udtalelser såvel fra statsadvokaten som fra rigsadvokaten, udtalelser, som jeg om et øjeblik skal komme tilbage til.

Det må erindres, at dommerudvalget, der er valgt af højesterets præsident og aldeles uafhængigt, havde et meget vidtgående mandat og alle muligheder for at gå i dybden, og det har med større tålmodighed, end det er almindeligt i nogen af vore domstole, hørt på meget udførlige vidneforklaringer og givet lejlighed til nye eller supplerende afhøringer, når der var den mindste anledning dertil. Hvis man vil lægge vægt på, at vidneforklaringerne for dommerudvalget ikke er afgivet under det

[Lannung.]

formelle vidneansvar, tror jeg ikke, man for alvor kan mene, at dette skulle spille en reel rolle, idet der er al grund til at regne med, at alle de personer, der her er spørgsmålsom, har udtalt sig efter deres bedste overbevisning.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen sagde bl. a. noget i retning af, at man ikke havde haft nogen juridisk bistand. Det skulle endelig ikke være nødvendigt for at afgive en vidneforklaring eller noget tilsvarende, og for øvrigt har alle afhørte kunne tale med jurister, hvis de ønskede det.

Statsadvokatens udtalelse af 30. november d. å. sagen vedrørende konkluderer i, at der ikke er anledning til indledning af strafferetlig undersøgelse mod nogen, altså heller ikke mod hr. Kjærboel.

Rigsadvokatens udtalelse af 1. december går ud på, at „der er ingen holdepunkter for at antage, at der ved tilvejebringelsen eller benyttelsen af denne erklæring,“ — altså erklæringen af 11. marts — „har været forbundet noget misbrug af stillingen,“ og at det forhold, at ministeren „ved sin besvarelse i folketinget af forespørgslen tillagde kaptajnserklæringen af 11. marts 1957 den „største vægt,“ ikke kan medføre, at der af ham er udvist et forhold, som omfattes af bestemmelserne i straffelovens kapitel 16.“ Rigsadvokaten slutter derefter med at sige, at han, hvis man havde været kompetent til at træffe afgørelsen, havde sluttet sagen uden tiltale.

Man har aldrig før i dette land søgt at rejse rigsretssag under tilsvarende omstændigheder, hvor man fra statsadvokaten og rigsadvokaten har klare udtalelser og som sagt byggende på et meget udførligt og af et højt kompetent dommerudvalg tilvejebragt materiale om, at der efter deres opfattelse ikke foreligger noget grundlag for at rejse tiltale.

Derfor er der en ganske særlig baggrund og en ganske særlig anledning for folketinget til meget nøje at overveje, om der herefter virkelig for folketinget dog er grundlag for at rejse rigsretssag. Jeg anerkender, at juridisk er det ikke udelukket, hvis folketinget vil, men der er grund til den yderste forsigtighed, og det ikke mindst, fordi enhver kan se, at de 3-4 punkter, venstres og de konservatives forslag til

folketingsbeslutning bygger på, netop er dem, som statsadvokaten og rigsadvokaten i forvejen har taget stilling til og klart og tydeligt afvist som grundlag for tiltale af nogen art. Det burde dog give forslagsstillerne al anledning til ny overvejelse.

Med hensyn til den nærmere gennemgang af de enkelte forhold, som eventuel tiltale skulle gælde, skal jeg ud over, hvad jeg allerede har sagt om det, der for mig er hovedpunktet, kun fremhæve et par synspunkter. At påberåbe sig straffelovens § 150 og § 163 med hensyn til erklæringsspørgsmålet forekommer mig fuldstændig uholdbart. Der er efter min opfattelse intet som helst grundlag derfor. Faktum og jus, kendsgerninger og den jura, man vil påberåbe sig, har efter mit skøn intet med hinanden at gøre. Med hensyn til forslaget punkt 3 vil jeg vedrørende karakteren af den over redaktøren af Grønlandsposten af hr. Kjærboel fremsatte kritik kun sige, at enten man finder den mere eller mindre heldig, og jeg hører til de sidste, er der efter min mening overhøvet ikke tale om noget straffbart forhold, endsi det straffbart forhold af en sådan art, at det med rimelighed kan danne grundlag for at sætte et så stort apparat som en rigsretssag i gang med 20-30 dommere o. s. v. Jeg konstaterer med en vis interesse, at det ærede medlem hr. Henry Christensen fandt anledning til at omtale dette spørgsmål om eventuel redaktørafskedigelse. Det er i ren parentes bemærket et spørgsmål af en karakter, han ikke er ukendt med ud fra sine erfaringer i Roskilde og omegn.

Alt i alt må jeg ikke mindst efter statsadvokatens og rigsadvokatens erklæringer mene, at det strafferetlige grundlag for rigsretsanklage er yderst spinkelt, og at meget taler for ikke at gå denne vej. Det er da også værd at lægge mærke til, at vi i går f. eks. fik meddelelse om, at kommunalbestyrelsen i Holsteinborg i Grønland og mange indlæg i den grønlandske presse har beskæftiget sig med sagen, og at pastor B. Lyngø synes at give udtryk for en almindelig opfattelse deroppe, når han skriver, at retsforfølgning ikke kan være til glæde for nogen, men den kan eventuelt gøre Danmarks prestige mindre. Det siges altså fra Grønland. Samtidig gentager f. eks. det betydelige venstreblad Sorø Amtsti-

[Lannung.]

dende, at det fortsat ikke tror, at rigsretten er det rigtige forum. Jeg tror, Sorø Amtstidende har ret.

Det radikale venstre kan se helt fordomsfrit og ganske lidenskabsløst på de foreliggende spørgsmål. Det er så meget lettere, som der her er tale om forhold, der ligger forud for dannelsen af den regering, hvori vi er deltagere. Med så meget større upartiskhed kan jeg sige, at det ikke tiltaler os at rejse rigsretssag på det foreliggende grundlag. Vi må gå ud fra, at der ikke for nogen kan være spørgsmål om politiske manøvrer el. lign. i en sag med så dybt alvorlig baggrund. Som sagen ligger for os, må vi gå ud fra, at den ikke bør gøres til et partispørgsmål, og at ingen i det høje ting vil eller bør føle sig bundet af partihensyn, men at standpunkt vil blive taget af den enkelte ud fra et personligt skøn over alle foreliggende omstændigheder. Vi vil se på det med den største beklagelse, hvis noget parti vil gøre dette til en partisag og af den grund stemme en bloc.

I mit parti vil stillingen vel være den, at der, hvis det i sidste instans, hvad jeg ikke håber, skulle komme til afstemning om rigsretstiltale, ud fra personligt skøn vil vise sig forskellige standpunkter. Enkelte vil vel stemme mod rigsretstiltale, andre vil vel undlade at stemme eller stemme for ud fra den betragtning, at det ikke skal kunne siges, at noget søges holdt skjult og for at hindre mytedannelse af den ene eller den anden art.

Det er den enstemmige opfattelse i mit parti, at denne sag egner sig i sjælden grad til udvalgsbehandling, til drøftelse i et udvalg med lidenskabsløs og saglig atmosfære uden facade udadtil. Her er et tilfælde, hvor en udvalgsbehandling er særlig ønskelig og særlig påkrævet. Man må her kunne gå ind i en nærmere, forhåbentlig frugtbar drøftelse af de foreliggende problemer og de muligheder, der måtte frembyde sig for en løsning, der kan accepteres af det alt overvejende flertal af det høje tings medlemmer.

Lad mig slutte med som min personlige konklusion, at hvad der er grundlag for og hvad der i det hele vil være det bedste i denne sag, er, at folkettinget samles om at vedtage en beklagelse på linje med dom-

merudvalgets udtalelse. Det vil både sagligt og politisk være den bedste og den værdigste udgang af denne sag.

Niels Andersen: Den egentlige anledning til denne debat er motorskibet „Hans Hedtoft“s forlis den 30. januar 1959. I den anledning blev spørgsmålet rejst om forsvarligheden af vintersejlad på Grønland, og det blev herunder fremdraget, at besejling af Grønland i vintermånederne allerede tidligere, i 1957, havde været genstand for kritik. Det var nu afdøde folketingsmand Augo Lynge, der i folketinget stillede et spørgsmål til daværende minister for Grønland Johannes Kjærboel vedrørende forsvarligheden af at opretholde vintersejlad på Grønland med fuldt passagertal.

Når man i dag læser det spørgsmål, der dengang blev rettet til Grønlandsministeren, og de udtalelser, der blev fremsat i forbindelse dermed, må man erkende, at en mere præcis beskrivelse af det senere hændelsesforløb næppe nogen sinde er fremkommet. Augo Lynge sagde bl. a. i henhold til Folketingstidende 1957 sp. 3082:

„Det er sket for Grønlandsskibene, at de er løbet på et skær eller et isfjeld om sommeren i det farlige farvand. Endnu er dette ikke sket om vinteren, men hvis det sker, er der ikke meget håb om redning for passagererne. Kulden er så stærk og overisningsfaren så stor, at der ingen redning er at håbe på, selv ikke hvis det er magsvejr, hvad der i øvrigt er meget sjældent om vinteren.“

Augo Lynge sluttede sine udtalelser med følgende:

„På den ene side er det af hensyn til Grønlands eksport nødvendigt at sejle, og på den anden side er de faktiske risici så store, at det må overvejes, om man ikke burde gøre en pause i hvert fald i passagertrafikken i den strengeste vintertid, i januar-februar, eller sejle med indskrænket passagerantal, samtidig med at man så vidt muligt iagttager sådanne sikkerhedsforanstaltninger som at vælge en anden, sydligere rute til Grønland, samt at indføre mulige sikkerhedsforanstaltninger imod overisningsfaren.“

Hvad svarede den daværende Grønlandsminister på disse spørgsmål? Johs. Kjærboel svarede bl. a.:

[Niels Andersen.]

„Alle, der har med Grønland at gøre, erkender, at Grønlandsbesejlingen er vanskelig, og det gælder især i vintermånederne, men jeg ville finde det meget betænkeligt at standse vintersejladserne ud fra denne kendsgerning.“

Og videre fremførte Grønlandsministeren:

„En forudsætning for vintersejladser i Grønland er imidlertid, at der anvendes specialbyggede skibe egnede til formålet, og at disse skibe bliver betjent af et mandskab, der kender forholdene til bunds“. Grønlandsministeren uddybede dette spørgsmål, hvorefter han fortsatte:

„Dette synspunkt har jeg fået bekræftet fra Handelens kaptajner, der i anledning af, at man offentligt har sat spørgsmålet til debat, har drøftet problemet og til Handelens direktion afgivet en enstemmig erklæring.“

Derefter oplæste ministeren den af skibsførerne afgivne erklæring af 11. marts 1957, og ministeren føjede til:

„Denne autoritative erklæring fra samtlige Handelens kaptajner må selvfølgelig tillægges den største vægt, og jeg håber, at der dermed må være skabt ro om det spørgsmål, som det ærede medlem har rejst.“

Her er vi ved det centrale spørgsmål vedrørende den besvarelse, minister Kjærboel fremførte den 13. marts 1957 på foranledning af et spørgsmål fra Augo Lynge.

I dag, da vi kender de omstændigheder noget nærmere, under hvilke denne kaptajnererklæring blev til, kan man med rette sætte et spørgsmålstegn ved ordet autoritativ, og når ministeren fremhævede, at denne erklæring måtte tillægges den største vægt, kan man i hvert fald ikke hævde, at den pågældende erklæring blev anvendt med varsomhed. Det havde ud fra almindelige menneskelige betragtninger været en naturlig ting, om ministeren også havde orienteret

folketinget om, at der havde været visse vanskeligheder ved tilvejebringelsen af den pågældende erklæring. Efter min opfattelse ville det også have været en selvfølgelig ting, at ministeren havde undersøgt, hvori disse vanskeligheder bestod, og orienteret folketinget derom. Det var et overordentlig alvorligt spørgsmål, Augo Lynge havde fremført, og derfor burde man kunne forvente, at en minister i sin besvarelse koncentrerede sig om de alvorlige menneskelige problemer, der knyttede sig hertil. I stedet synes besvarelsen i højere grad at være en argumentation for de bevillingsmæssige problemer, der knyttede sig til Grønlandssejladserne. I denne forbindelse kan man vel i dag undre sig over, at kaptajnerne i deres erklæring nr. 2 også synes at have taget størst hensyn til dette problem.

Imidlertid foreligger der nu fra oppositionspartierne forslag om, at den tidligere minister for Grønland skal tiltales for vildledning af folketinget. I en sådan situation må man naturligvis spørge om, hvad de højeste juridiske instanser siger vedrørende spørgsmålet, og vi har i dag hørt den højtærede justitsministers mening.

I den foreliggende sag er det folketinget, som er påtalemyndighed, og i henhold til retsplejelovens § 711 må påtalemyndigheden ikke blot have for øje, at straffskyldige personer drages til ansvar, men også at forfølgning af personer, som ikke er straffskyldige, ikke finder sted. Hvis det ikke ventes, at en straffesag kan gennemføres til en fældende dom, vil påtalemyndigheden frafalde tiltale. Efter de synspunkter, justitsministeren i dag har fremført, vil sagen ikke kunne gennemføres til domfældelse, og rigsretssag bør efter justitsministeriets nøje overvejelse ikke rejses. Den samme konklusion er dommerudvalget, som består af to højesteretsdommere og en landsdommer, kommet til. Endvidere kan det anføres, at statsadvokaten og rigsadvokaten er af samme opfattelse. Derefter bliver spørgsmålet, om folketinget vil overtræde et væsentligt retsprincip og rejse tiltale. Det

[Niels Andersen.]

er det juridiske spørgsmål, vi her i folketinget bliver stillet over for.

Jeg vil gerne fremhæve, at det er et spørgsmål, det enkelte medlem må tage stilling til. I denne forbindelse ønsker jeg også at understrege, at et spørgsmål af denne karakter ikke kan være noget partispørgsmål, og minder i denne forbindelse om grundlovens § 56, der foreskriver, at folketingets medlemmer ene er bundet af deres overbevisning.

Hvad angår spørgsmålet, om der kan rejses tiltale mod forhenværende minister Kjærboel, fordi han i marts 1957 over for redaktør Palle Brandt har fremsat trusler om at afskedige ham fra stillingen, såfremt redaktøren fortsatte med at fremkomme med kritiske artikler om forsvarligheden af vintersejlad på Grønland, fremgår det klart af justitsministerens tale i dag, at der i hvert fald ikke er tale om et strafbart forhold. Dermed være ikke sagt, at jeg finder den anvendte fremgangsmåde tiltalende. Tværtimod mener jeg, at vi fortsat må stå vagt om en fri og uafhængig presse, også for Grønlandspostens vedkommende.

Der synes således ikke at være noget juridisk grundlag for at rejse tiltale mod forhenværende minister Kjærboel. Alle juridiske instanser skønner ens i denne sag. Hvorvidt folketinget ønsker at skønne på samme måde, er et spørgsmål, der helt må overlades til det enkelte medlem, men jeg vil gerne anbefale, at vi nu drøfter problemerne igennem i et folketingsudvalg og søger at komme frem til klarhed over, hvad der er rigtigt at gøre i denne sag, og således at vi ikke kommer i strid med vor egen retsplejelov.

Der har i forbindelse med denne sag været rejst spørgsmålet om en ministeransvarlighedslov, idet ministre jo nu kun kan dømmes efter den gældende straffelov på samme måde som landets øvrige borgere. Som følge af at dette spørgsmål er rejst, har regeringen nedsat et udvalg, som skal forberede en sådan ministeransvarlighedslov, og dette initiativ kan jeg kun hilse med tilfredshed, selv om jeg er af den opfattelse, at det er et uhyre vanskeligt arbejde at forme en sådan lov, således at den kan omfatte alle de forhold, der kan forekomme ved en ministers embedsførelse.

Fuglsang: Jeg har ikke den mest ubetingede tillid til den afgørelse, en rigsret vil træffe i en sag som denne; jeg hører ikke til dem — og ingen af mine erfaringer taler for det — som anser en sådan ret, sammensat som den er ligeligt af højesteretsdommere og ikke-jurister, udpeget af folketinget, som et organ, der står over politik og klassespørgsmål. Når jeg alligevel på kommunisternes vegne kan tilsige mit partis tilslutning til de forslag, der er fremsat om rigsretssag mod fhv. minister Kjærboel, er det for det første, fordi dette giver mulighed for at undersøge sagen og i nogen grad placere ansvaret, hvilket forståeligt nok har optaget befolkningen stærkt her i landet, og dernæst fordi en sådan rigsretssag med vidneafhøringer under ansvar og offentlige forhandlinger kan yde bidrag til at opklare omstændighederne ved denne sag, forhold, som også af hensyn til fremtiden bør komme frem.

Ganske vist synes statsadvokat Bech at være kommet til den slutning, at Kjærboels svar til nu afdøde folketingsmand Augo Lynge her i salen den 13. marts 1957 må være i strid med kendsgerningerne og dette til trods for, at motiveringen for L ynges spørgsmål var Kjærboel bekendt på forhånd; men alligevel mener statsadvokaten ikke, at Kjærboel har udvist et forhold, som omfattes af straffelovens kap. 16, og som giver grundlag for at rejse sag.

Det er dette om, hvorvidt der er grundlag for en rigsretssag, det høje ting skal tage stilling til, og selvfølgelig kan det ikke være en sag, der afgøres ud fra en statsadvokats mening, særlig efter at den er rejst her i tinget på den måde, som det er sket. Det må erkendes, at der ganske naturligt er vanskeligheder, når det gælder om at tage stilling og gøre ret og skel i en sag af et omfang som denne, hvor så mange interesser og synspunkter løber sammen. Dertil kommer, at det som bekendt er overmåde svært konkret at genfremkalde tiden for begivenheder, der ligger forholdsvis langt tilbage. Men selv med dette som baggrund, og uanset hvad den fhv. minister og de, der tilsyneladende står ham nærmest, kan huske eller ej — og der synes her at være en iøjnefaldende ensartethed med hensyn til svigtende hukommelse mellem Kjærboel og hans daværende sekretær, når

[Fuglsang.]

det gælder væsentlige punkter — så husker i hvert fald den anden part tilstrækkeligt til, at der efterhånden næppe kan være mange, der tvivler på, at der foruden og forud for den kaptajnserklæring, som Kjærboel tog til indtægt for sine synspunkter her i folketinget, har været en anden af væsentlig anden karakter. Det gælder især med hensyn til det afgørende spørgsmål om det forsvarlige i vintersejlad, specielt med passagerer.

Når det er sådan, så bliver spørgsmålet: må og kan et af befolkningen udgået folketing med ansvar over for landets befolkning se på, at det af en ansvarlig minister bliver vildledt, når det anmoder om oplysninger til belysning af de sager, som tinget skal være med til at afgøre.

Den højtærede justitsminister rejste det spørgsmål, om de forhold, Kjærboel var inde på, nu også kunne siges at være af betydning, og justitsministeriet mente altså ikke, at den af Kjærboel anvendte kaptajnserklæring kunne siges at være af betydning. Det turde da vistnok være en af den slags juridiske spidsfindigheder, som almindelige mennesker har svært ved at forstå.

Der var her i tinget stillet ét eneste spørgsmål, nemlig om vintersejladens forsvarlighed, og som svar på dette ene spørgsmål anførte Kjærboel en kaptajnserklæring, som han selv sagde måtte tillægges den største vægt. Så kommer man endda fra justitsministeriet og siger, at det kan ikke tillægges nogen betydning. Kjærboel sagde selv over for undersøgelsesudvalget den 2. april, at hvis der virkelig var afgivet en erklæring underskrevet af 7 kaptajner, så ville det være urimeligt af ham som minister at feje den til side og kræve den erstattet af en ny, og det må man give Kjærboel ret i. Det ville være urimeligt af mange grunde. Det ville bl. a. være menneskeligt urimeligt over for kaptajner, hvis tilsagns troværdighed faktisk herved bliver draget i tvivl.

Og mere end det. Kjærboel påberåbte sig ved en afhøring den 13. november sin erfaring som organisationsmand og talte her med henvisning til kaptajnernes standpunkt bl. a. om mænd, der var mænd, og ord, der var ord, og om underskrifter, der

binder, når resultatet er nået. Der stod over for undersøgelsesudvalget påstand mod påstand om, hvordan dette resultat, d. v. s. den i folketinget oplæste erklæring, blev nået. Men for mig står det sådan, at de mænd, den daværende minister henvendte sig til — vel på grund af deres dygtighed og erfaring — og som svarede på grundlag af deres overbevisning, dog er mænd, der gennem år har trodset Polarhavet, et af verdens farligste have, og fortsat er rede til at gøre det, mænd — må det vel også understreges — med et stort personligt ansvar både i almindelighed som skibsførere og i dette tilfælde, hvor der måtte tillægges deres erklæring en ganske stor vægt. Hvad må disse mænd ikke have følt, inden de gik med til at ændre deres erklæring og afgive den erklæring, ministeren af en eller anden grund mente at have brug for? Det ærede medlem hr. Henry Christensen var inde på disse grunde. Men netop derfor må en undersøgelse for mig at se også rent menneskeligt være i den forhenværende ministers interesse som ansvarlig og ansvarsbevidst minister.

Det ærede medlem fru Edel Saunte nævnte princippet om tvivlen: hvor en sådan er til stede, bør den komme anklagede til gode. Ja vel, men findes der ikke menneskeligt og moralsk i en sag som denne en dyb personlig interesse i at få en, jeg tør vist sige, udbredt tvivl som den, der her er tale om, fjernet? Ingen kan dog have interesse i at blive dømt eller bedømt på grundlag af mere eller mindre spontane følelser, og når jeg her taler om dom eller bedømmelse, tænker jeg ikke først og fremmest på en domstol, men på væsentlige dele af den offentlige menings dom.

Blandt de ting, som spiller ind i menigmands bedømmelse, er foruden det, jeg har nævnt, forholdet til kaptajnerne, som på en måde var Kjærboels undergivne, forholdet til det folketing, han var ansvarlig over for, og også forholdet til pressen. Jeg tænker i denne forbindelse ikke blot på Grønlandsposten, som har været omtalt i dag, men også på Kjærboels andel i det, jeg vil kalde intermezzoet med redaktør Therkilsen, Berlingske Tidende, et intermezzo, som måske af forståelige grunde har været mindre omtalt. For mig at se må begge disse sager, eftersom det stadig drejer sig

[Fuglsang.]

om en ansvarlig minister og ikke om et mere eller mindre lokalt partispørgsmål i Roskilde, hvilket det ærede medlem hr. Lannung mente var det samme, vist siges at ligge op til kanten af grundlovens § 77, hvori det hedder, at censur og andre forebyggende forholdsregler ingen sinde på ny kan indføres.

Hvad Grønlandsposten og dens redaktionelle ledelse angår, nævnte den højtærede justitsminister, at det er staten, der betaler løn til redaktøren og medarbejderne, og drog deraf den slutning, at ministeren ikke kan være afskåret fra at udtrykke sin utilfredshed med redaktørens virksomhed og, som det noget skånsomt siges, påpege de mulige konsekvenser for redaktøren. Selvfølgelig kan en ansvarlig minister have visse rettigheder, men det må ikke gerne, sådan som det synes at have gjort her og i andre forhold, føre i retning af, at man vender tilbage til enevældens princip, at staten, det er mig.

Endelig — og det er det, der stadig væk går igen — har en ansvarlig minister ikke blot en ret, men i høj grad et ansvar over for befolkningen, folketinget og forfatningen. Ikke mindst ville det være urimeligt over for befolkningen både hernede og i Grønland, om ministeren havde fejlet en af erfarne kaptajner afgiven erklæring om de forhold, det her drejer sig om, til side og krævet en ny. Man kan ikke uden alvorligt at krænke befolkningens retsfølelse fastholde et standpunkt gående ud på, at denne sag ikke kommer den ved eller ikke fortjener, at der gøres, hvad gøres kan for at belyse den. Befolkningen har krav på en så nøje upartisk undersøgelse som muligt af det spørgsmål, som vist alle spontant rejste ved efterretningen om dramaet i Polarhavet den 30. januar. Det gælder ikke mindst os her i tinget, der hørte motiveringen for Augo Lynges spørgsmål, en motivering, som næsten beskrev det, som man kan tænke sig er foregået hin nat.

Det, folk spørger om, er for det første: hvordan gik det til — sådan at forstå, om der ikke var årsager, som kunne være fjernet? Det, man var interesseret i, var dernæst: hvad kan vi gøre for at drage lære af, hvad der er sket, for på grundlag

deraf i hvert fald mest muligt at mindske faren for gentagelser?

Naturligvis må efter min mening den eller de ansvarlige drages frem. Det kan ikke være sådan, at der gælder én regel for en skipper fra Haderslev Dam og en anden for den, der er højere på strå. Hvad der er ret og rigtigt i det ene tilfælde, må også være det i det andet. Det gælder, som det også er nævnt i dag, rent juridisk, selv om jeg selvfølgelig erkender, at man ikke direkte kan parallellisere de to tilfælde, jeg her har nævnt.

Det drejer sig for mig på den anden side ikke først og fremmest om at finde en syndebuk og for den sags skyld endnu mindre om at bruge en sag som denne i den almindelige politiske strid; den bør ikke benyttes i oppositionens angreb på regeringen, så lidt som regeringen af politiske grunde bør modsætte sig den mest tilbunds gående undersøgelse af sagen. Det drejer sig ikke først og fremmest om at finde en syndebuk, bl. a. af den grund, at det efter min mening hverken vil være rigtigt eller muligt at placere ansvaret på én mand. Man kan ikke, hvad hele spørgsmålet om Grønlandssejlad, derunder katastrofen, angår, fritage de kredse, som i pressen og også her i tinget har gjort dette til et strids spørgsmål om varetagelse af indflydelsesrige private redere interesser.

Et ganske vigtigt spørgsmål i forbindelse med katastrofen, hvorvidt den kunne være undgået, er som bekendt spørgsmålet om „Hans Hedtoft“s rute, og om skibet, fordi det var forceret frem, var kommet til at ligge for tæt ind under Kap Farvel. At det forholder sig således, herpå tyder i hvert fald udsagn fra forbundsformand Lars Svendsen, Godthåb. Spørgsmålet bliver i givet fald: hvem og hvad var skyld deri?

Med hensyn til de forhold, som kan have spillet ind, kommer man ikke uden om det pres, om jeg så må sige, den konkurrence-situation, der var skabt af emsige privatinteresser og deres bagmænd her i tinget, hvilket for øvrigt også fremgår af de forskellige udsagn — det, som i undersøgelserne kaldes den ministerielle grovfil — efter hvilke truslen om eventuelt at se Handelens trafik erstattet af private spillede ind. Dette kan have medvirket til at forcere tempoet ud over, hvad der må anses for forsvarligt.

[Fuglsang.]

Hvad disse private redere angår, tør det vist i parentes bemærket siges, at det ikke allermost er menneskelige eller humane hensyn, der trykker dem i deres dispositioner. Det er ikke menneskelige hensyn eller nationale følelser, hverken over for Grønland eller Danmark, som er skyld i deres interesse for Grønlandssejladsen. Men for os må og skal „Hans Hedtoft“-katastrofen og de kræfter, der førte frem til den, gøres til genstand for en fornyet tilbunds-gående undersøgelse af hele det kompleks af spørgsmål omkring vintersejladsen på Grønland, som i virkeligheden lå i Augo Lynges spørgsmål, og som tinget dengang i bedste fald fik et vildledende svar på. Denne undersøgelse må omfatte vintersejladsens nødvendighed og tilrådelighed, i givet fald dens omfang og de forholdsregler, der er nødvendige for mest muligt at begrænse farerne ved denne sejlad. Jeg tror ikke, at alt dette klares ved en rigsretssag, men jeg håber, at en sådan direkte og indirekte — også gennem selve sagens forløb — kan bidrage til ikke blot at placere ansvaret, men også til en belysning, som kan være gavnlig for fremtiden.

Til slut skal jeg sige for ikke at blive misforstået, at jeg er klar over, at der her foreligger to forskellige forslag. Afgørende for mig er det imidlertid, at begge forslag munder ud i ét, nemlig at der ønskes rejst en rigsretssag. Det er for mig hovedsagen, og det vil jeg uanset formuleringen støtte. I øvrigt har ærede ordførere, bl. a. det ærede medlem fru Edel Saunte, nævnt muligheden for udvalgsbehandling. Hvis en sådan kommer, vil det vel være muligt herigennem at finde en formulering, som i nogen grad dækker de forskellige synspunkter.

Elias Lauf: Som grønlandsk medlem af dette høje ting har jeg fundet det rigtigst at tage ordet i denne sag for på min kollegas og egne vegne at motivere vor stilling.

Der er måske i visse kredse en tilbøjelighed til at opfatte den foreliggende sag som noget specielt grønlandsk, som noget, der særligt angår os grønlændere. Jeg kan imidlertid ikke dele denne opfattelse. Den faktiske baggrund for de forslag, tinget behandler, er ganske vist den daværende minister for Grønlands besvarelse af et

spørgsmål fra et grønlandsk medlem og „Hans Hedtoft“s tragiske forlis, en ulykke — det vil jeg gerne sige her — der må betragtes som en følge af de voldsomme grønlandske naturkræfter, og som ikke i Grønland har udløst hævnfølelse eller bitterhed mod nogen. Men hensigten med de foreliggende forslag og med den debat, der føres i dag, er imidlertid den almene at få fastslået rækkevidden af en ministers ansvar over for folketinget.

Dette ansvar er bygget op på tradition og praksis, og det kan være vanskeligt at bestemme dets indhold nøjagtigt. Vi grønlændere, hvis repræsentation her i tinget kun rækker tilbage til 1953, følger os derfor på usikker grund. De politiske partier her i salen har i tidens løb selv været med til at forme og udbygge denne tradition, og de har derfor forudsætninger for deres meningsdannelse, som vi mangler. Vi er derfor nået til den overbevisning, at det hverken vil være forsvarligt af os i tale eller gennem afstemning at tilkendegive noget standpunkt.

Statsministeren (H. C. Hansen): Jeg har lige så lidt nu som tidligere på dagen noget ønske om at gå ind i en almindelig polemik eller diskussion om den sag, der er rejst. Hvert parti har sin ordfører, og jeg føler mig for mit eget vedkommende meget tilfreds med den, som jeg synes, særdeles saglige og dygtige måde, hvorpå mit eget partis ordfører har repræsenteret vore synspunkter her i dag.

Det ærede medlem hr. Henry Christensen stillede mig imidlertid et direkte spørgsmål vedrørende min egen stilling, som vel i denne sammenhæng ikke kan være mere afgørende end et hvilket som helst andet medlems stilling. Men jeg skal gerne besvare det ærede medlems spørgsmål, idet jeg dog først gerne vil sige, at det er ikke korrekt forstået af det ærede medlem, når han mener at kunne sige, at regeringen ingen stilling har. Det fremgår heller ikke af mine bemærkninger tidligere på dagen. Regeringens stilling er den, at den har taget rigsadvokatens — den højeste anklagemyndigheds — vurdering af det foreliggende stof og den foreliggende undersøgelse til efterretning. Og jeg gad i øvrigt vide, om nogen regering kunne handle anderledes.

[Statsministeren.]

Dette er regeringens standpunkt, men her foreligger for folketinget forslag om gennemførelse af en rigsretsanklage imod minister Kjærbøl, og når det nu engang i forfatningen er således fastlagt, at enten regeringen eller folketinget kan rejse en rigsretssag, er det, sådan som jeg ser det, et spørgsmål for folketinget og dets medlemmer at træffe en afgørelse og tage et standpunkt.

Jeg lagde med interesse mærke til, at det ærede medlem hr. Henry Christensen polemiserede mod mine synspunkter. Jeg har med stor interesse lagt mærke til, at dette er sket i en række blade, uden at jeg forudgående offentligt har udtalt mig. Det er i og for sig ganske interessant, men måske et resultat af den nære omgang med pressens folk, som vi efterhånden har herinde. Det er rigtigt, at jeg på et møde, som holdtes her i København for 700-800 bankfolk, efter at have givet en økonomisk redegørelse har sagt, at jeg ikke på dette møde ville beskæftige mig med Kjærbøl-sagen, og det er også rigtigt, som det er citeret, og jeg har betegnet denne sag som et periferianliggende. Det ærede medlem kan jo være uenig med mig i bedømmelsen, men det ærede medlem kan ikke fratage mig retten til at mene, at det er et periferianliggende.

Jeg har været meget varsom med ikke at indlede nogen offentlig debat om denne sag, men når jeg spørges her i dag om mit personlige standpunkt, vil jeg gerne sige, at jeg følte mig meget tilfredsstillet med den juridiske redegørelse, som justitsministeren har givet her i dag, og enig i dens konklusion, og jeg er meget tilfreds med den konklusion og den linje, som præger mit partis ordfører i hele denne sag. Det må vel være en tilkendegivelse af mit standpunkt, og det må for så vidt, når jeg spørges, være min ret at tilkendegive dette standpunkt.

Jeg forstår på de bemærkninger, der er gjort, at det nu er spørgsmålet om at få fastlagt ministerens ansvar over for folketinget og hans forpligtelse over for folketinget. Jeg ville synes — og jeg vil tale med den baggrund, som ligger i min egen medvirken i dette ting i en lang årrække — at hvis folketinget skal afklare sit forhold

til ministre, sit interne ansvarsforhold, så skal folketinget gøre det, og så skal folketinget ikke forsøge sig med en juridisk motivering, som jeg selv synes er af yderst tvivlsom karakter i forhold til et menneske, som ikke længere er medlem af folketinget; så bør folketinget selv gøre det, det er folketingets sag.

Det er min vurdering. Jeg forstår, at sagen her går i et folketingsudvalg. Det er mit personlige håb, at dette folketingsudvalg må nå til overensstemmelse på en sådan måde, at den rigsretssag, som der er rejst forslag om, ikke bliver til noget, for den er efter min bedste opfattelse ikke rimelig. Der tales om, at det er politisk uklogt at sige noget sådant. Det får være. Jeg mener ikke, at tanken om en rigsretssag i denne sammenhæng har nogen rimelighed.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Efter den debat, der nu har været ført igennem flere timer, er der for mig ingen anledning til at gøre så forfærdelig mange bemærkninger, men enkelte misforståelser vil jeg gerne udrydde, gerne kommentere enkelte bemærkninger og understrege et hovedsynspunkt.

Det ærede medlem hr. Fuglsang har aldeles misforstået min bemærkning om, hvad der er af betydning i forbindelse med de af kaptajnerne udfærdigede erklæringer. Misforståelsen undrer mig, da det ærede medlem har haft min tale, inden den blev holdt. Jeg beder det ærede medlem om at læse den igennem og for sig selv udrydde den skete misforståelse.

Dernæst vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. Fuglsang, at jeg synes ikke, det var rigtigt, at det ærede medlem i denne debat ville drage en sammenligning mellem det, vi her drøfter, og katastrofen på Haderslev Dam. Vel tilføjede det ærede medlem, at grundlag for en direkte sammenligning var der ikke, men så gad jeg alligevel vide, hvad hensigt det ærede medlem havde med over for offentligheden at søge at drage denne sammenligning. Jeg finder det ikke rigtigt.

Det ærede medlem efterlyste en tilbunds-gående undersøgelse af vintersejladspøblem. Jeg henviser det ærede medlem til, at der foreligger en erklæring fra det sagkyndige såkaldte Vedeludvalg.

[Justitsministeren.]

Til det ærede medlem hr. Aksel Larsen har jeg nogle ganske få bemærkninger. Jeg beklager meget, at jeg, da jeg havde ordet i formiddags, havde glemt — eller rettere sagt ikke omtalte — at også det ærede medlem havde fremsat forslag til folketingsbeslutning. En omtale af det havde selvfølgelig, når jeg tænker på det ærede medlems hurtige opfattelsesevne, ikke været nødvendig, for at det ærede medlem kunne være klar over, at jeg ikke havde større sympati for hans forslag end for det, jeg så udførligt beskæftigede mig med.

Det ærede medlem rettede i sin meget interessante og detaljerede tale, hvori han jo næsten misbrugte sin dygtighed på det juridiske område, en voldsom kritik imod undersøgelsesudvalget, som han bl. a. påpegede ikke kendte folketingets forretningsorden. Det skulle det ærede medlem have ladet være med, for han røbede jo, at han ikke selv kendte den, nemlig forretningsordenens § 20.

På et andet punkt må jeg rette en misforståelse hos det ærede medlem. Han talte om, at rigsretten ikke er bundet af lovreger, og han citerede i denne forbindelse rigsretslovens § 64. Det ærede medlem hr. Lannung har gjort nogle bemærkninger derom; men jeg vil gerne sige, at hvis jeg ikke misforstod det ærede medlem hr. Aksel Larsen, talte han om denne bestemmelse i forbindelse med straffebestemmelserne. Jeg fik i hvert tilfælde den opfattelse — og beder om at blive retledt, hvis jeg har taget fejl — at det ærede medlem mente, at rigsretten kunne handle om jeg så må sige på den måde, at rigsretten arbitrært idømte straf. Det, der står i rigsretslovens § 64, er, at bedømmelsen af bevisernes vægt er ikke bundet af lovreger, det er en ren retsplejeforskrift, som er en ordret gentagelse af, hvad der står i retsplejelovens § 896, jeg beder det ærede medlem være opmærksom på, at her foreligger der en alvorlig misforståelse.

Det ærede medlem hr. Henry Christensens bemærkninger giver mig ikke anledning til så forfærdelig mange kommentarer. Jeg synes, at det ærede medlem i hele sin toneføring lagde sagen op i et plan, hvor jeg ikke finder den hører hjemme. På et enkelt punkt vil jeg gerne understrege, at jeg tror, det ærede medlem har misforstået

mig. Jeg har ikke anført Vedeludvalgets betænkning som en argumentation i og for sig mod at rejse rigsretsanklage. Jeg citerede Vedeludvalgets betænkning i forbindelse med en omtale af bestemmelsen i straffelovens § 163, som vel kunne tænkes at have været i forslagsstillernes tanke, og i denne forbindelse gjorde jeg opmærksom på, at § 163 opererer med begrebet „en urigtig erklæring“, og det var i denne forbindelse, jeg citerede Vedeludvalgets betænkning.

Jeg hæftede mig ved, at det ærede medlem hr. Henry Christensen i en næsten parentetisk bemærkning gav udtryk for sin skepsis over for en ministeransvarlighedslov. Jeg for min del vil gøre opmærksom på, hvad der allerede er nævnt, at der er nedsat en meget sagkyndig kommission, som skal søge at udarbejde udkast til en ministeransvarlighedslov, og det bliver så til sin tid folketingets sag at tage stilling til, om en sådan lov skal gennemføres. Jeg giver det ærede medlem ret i, at opgaven vil frembyde mange vanskeligheder, men således som hele sagen har udviklet sig, er det vel rigtigt at søge at løse problemet.

En anden ting, jeg hæftede mig ved i det ærede medlems tale, var, da det ærede medlem beskæftigede sig med det skøn, som en minister må udøve, når han skal besvare et spørgsmål her i folketinget, thi da sagde det ærede medlem selv, at en minister må have en vid margen for skøn. Det ærede medlem tilføjede, at denne margen jo ikke kunne være grænseløs, men det ærede medlem understregede selv, at denne margen måtte være vid. Mig forekommer det så utvivlsomt, at det ærede medlem med denne deklaration svækkede sit eget standpunkt føleligt.

Endelig har jeg endnu en bemærkning til det ærede medlem.

Det ærede medlem understregede, at når forslagsstillerne havde ønsket denne sag indbragt for rigsretten, var begrundelsen herfor til syvende og sidst den, at man ønskede at værne folketingets rettigheder. Man ønskede at præcisere, hvor langt en minister kan gå eller ikke gå, og det ærede medlem føjede dernæst til, således opfattede jeg ham, at vi måtte have en ny praksis med flere rigsretssager, og jeg forstod, at det ærede medlem regnede med, at en række rigsretssager i den kommende

[Justitsministeren.]

tid i praksis kunne fastlægge, hvor grænserne for en ministers pligter går. Det er jo logisk nok, når det ærede medlem ikke mener, at bestemmelserne lader sig udforme i en ministeransvarlighedslov. Det ærede medlem tror jo ikke på, at rigsretten, hvis den får denne konkrete sag til bedømmelse, afgiver en udtalelse, der vil være vejledende i bred almindelighed for folketinget eller for ministre for, hvor langt de kan eller skal gå, og så er det logisk at forlange en række rigsretssager for at opbygge en praksis, men betragtningen forekommer mig i denne forbindelse, hvor vi diskuterer spørgsmålet, mere end besynderlig.

Jeg vender mig sluttelig til det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, som jeg måske må kalde forslagsstillernes hovedordfører. Det ærede medlem understregede, at rigsadvokatens erklæring ikke kunne være bindende. Det ærede medlem hr. Aksel Larsen var inde på det samme spørgsmål og gik meget vidt i sin kritik af rigsadvokaten. Jeg tror ikke, nogen regering, stående i den situation, regeringen befandt sig i med en redegørelse fra undersøgelsesudvalget, ville have undladt at spørge landets højeste sagskundskab i anklagespørgsmål, hvorledes den vurderede det undersøgelsesresultat, der forelå. Naturligvis var jeg klar over — jeg tror også, rigsadvokaten var det — at han, når han afgav sin udtalelse, vidende, at denne sag — og det vidste han jo i hvert fald i anden omgang — ville komme til diskussion i det høje ting, at han da ville komme ud for kritik. Man kan have en anden opfattelse end rigsadvokaten, men det er regeringen, der har bedt ham om en udtalelse, og det var efter mit skøn en naturlig reaktion. Enhver regering ville i denne situation have gjort dette.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen gjorde en bemærkning om, hvad han kaldte Kjærbøls ret til at få sin sag retsligt prøvet. Jeg ved ikke, hvor megen misforståelse der ligger i den bemærkning. Ingen har ret til at kræve at få sin sag for en domstol, hvor det drejer sig om en straffesag. Ja, Kjærbøl kan give udtryk for ønsker eller ikke, det er uden relevans for den afgørelse, det høje ting skal træffe på sit eget, på det enkelte medlems ansvar.

Om spørgsmålet, det sidste anklagepunkt, er der gjort en hel del bemærkninger af de ærede ordførere. Jeg vil gerne minde om, hvad jeg om det spørgsmål sagde, da jeg havde ordet i formiddags.

Jeg tillader mig at citere mig selv:

„Redaktørens stilling er da en sådan, at vedkommende minister ikke kan være afskåret fra at udtrykke sin utilfredshed med hans virksomhed og påpege de mulige konsekvenser for redaktøren. Uanset meningsforskel om karakteren af den over for redaktøren fremsatte kritik er der i hvert fald ikke tale om et strafbart forhold.“

Jeg ønsker at understrege dette, fordi det er det, vi diskuterer. Det er ikke spørgsmålet om pressefrihed i almindelighed. Det var det ærede medlem hr. Henry Christensen i høj grad inde på, og han talte om ukloge bemærkninger o. s. v. Det, jeg diskuterer i denne sag, er alene spørgsmålet: har Kjærbøls optræden ved denne lejlighed været af en sådan karakter, at han har pådraget sig strafferetligt ansvar? Det spørgsmål besvarer jeg for min del benægtende, men jeg nægter jo ikke, at jeg var dybt rørt, da jeg hørte det ærede medlem hr. Fuglsang tage sig af pressefriheden på den omsorgsfulde måde, han gjorde — han har alle forudsætninger derfor.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen sagde, at jeg havde afvist at søge en ministeransvarlighedslov gennemført. Det er for så vidt rigtigt, som jeg, da vi for 5 år siden diskuterede rigsretsloven og det ærede medlem hr. Aksel Larsen rejste spørgsmålet om en ministeransvarlighedslov, dengang svarede ud fra den opfattelse, jeg ved flere lejligheder har givet udtryk for, at jeg ikke anså spørgsmålet for aktuelt.

Den senere udvikling har gjort, at vi har skønnet det rigtigt at nedsætte en kommission om dette spørgsmål, og det høje ting får lejlighed til at overveje, om det er muligt at udforme en sådan lov, men når det ærede medlem nu ligefrem vil anvende dette som et anklagepunkt imod mig, så tør jeg dog måske minde om sagens forhistorie og sige, at på det punkt var jeg i ganske godt selskab, for det var jo den tidligere regering, den, der gennemførte grundloven af 1953, der afviste spørgs-

[Justitsministeren.]

målets aktualitet, og som heri i realiteten kunne støtte sig på den højeste retsvidenskab.

De ærede medlemmer hr. Ninn-Hansen og hr. Henry Christensen citerede begge en udtalelse af professor Ross. Jeg tager anledning til at spørge de ærede medlemmer, der nu har taget denne ikke alt for klare udtalelse til sig og næsten forstærket den: hvad ligger der i de politiske momenter, som de ærede medlemmer mener bør komme ind i billedet, når rigsretten skal fælde dom? Når man tager udtalelsen til sig i hele den uklarhed, den lider under, og gør den til et argument i denne diskussion, har man pligt til at sige, hvad det egentlig er, man tænker på. Nu ved det ærede medlem hr. Ninn-Hansen lige så godt som jeg, at retsvidenskaben er en højst subsidiær retskilde, men jeg beder også det ærede medlem have i erindring, at de rigsretssager, der hidtil er afgjort her i landet, altid har været afgjort ud fra en streng fortolkning af, hvad der stod i straffeloven. Jeg tænker ikke, at dette vil ændre sig.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen fremsatte en bemærkning, som jeg hæftede mig ved. Han talte om nødvendigheden af, at man sikrede sig, at ministre gav rigtige oplysninger, og det spørgsmål melder sig for mig i hele den sag, vi her har diskuteret: har der da af den daværende Grønlandsminister været afgivet urigtige oplysninger? Det har der ikke. Man kan sige, at den daværende minister burde have understreget stærkere, at der var vanskeligheder forbundet med fremskaffelsen af erklæringen af 11. marts; man kan have den opfattelse, at han burde have gjort opmærksom på, at der forelå en tidligere erklæring, og på dennes indhold, men nogen urigtig erklæring har Kjærbøl aldrig afgivet, og derfor var jeg lidt ked af, at dette moment kom ind i debatten.

Endelig til sidst vil jeg gerne understrege: det ærede medlem hr. Ninn-Hansen sagde til mig, at han ville ikke med mig drøfte

bevisernes vægt, ej heller straffelovens bestemmelsers omfang. Jeg forstod det ærede medlem således, at jeg skulle ikke stå som forsvarer for Kjærbøl og han som anklager. Som anklager står han vel, al den stund han er en af de initiativtagende til udarbejdelsen af det anklageskrift, der dog er indeholdt i forslaget til folketingsbeslutning. Om jeg står som forsvarer, ja, dertil vil jeg sige: jeg har bestræbt mig for ganske objektivt at redegøre for, hvorledes vi i justitsministeriet må bedømme denne sag ud fra en rent juridisk vurdering. Om mine personlige sympatier har jeg ikke udtalt mig og agter ej heller at gøre det, men jeg mener ikke, at det ærede medlem kan nægte at beskæftige sig med spørgsmålet om de subjektive og de objektive strafbarhedsbetingelsers tilstedeværelse, når det ærede medlem selv vil tage initiativet til at rejse en sag om rigsretsanklage. Det ærede medlem klarer sig ikke med at sige, at anklagemyndigheden, den ordinære anklagemyndighed, kan tage fejl, og at den kan tabe en sag. Derom drejer det sig ikke. Hvis anklagemyndigheden ikke mener, at en sag kan gennemføres til dom, rejser den ikke tiltale. Anklagemyndighedens skøn kan være forkert; men når det ærede medlem vil være initiativtagende til rejsning af en rigsretsanklage, må det ærede medlem være forpligtet til at forklare det høje ting, hvis enkelte medlemmer skal tage stilling, på hvilket grundlag det ærede medlem støtter den overbevisning, at de subjektive og objektive strafbarhedsbetingelser er til stede, på hvilket grundlag han støtter den overbevisning, at denne sag kan gennemføres. Det ærede medlem kan ikke undlade denne pligt; det ville være ganske urimeligt.

Ninn-Hansen: De ærede ordførere hr. Lannung og hr. Niels Andersen har under forhandlingen meddelt, at de ønskede, at et folketingsudvalg skulle beskæftige sig med det fremsatte forslag.

Forslagsstillerne har intet ønske om nogen udvalgsbehandling. Vi har gjort os vor

[Ninn-Hansen.]

stilling klar under det forberedende arbejde, vi har haft, inden vi fremsatte dette forslag, men ønsker selvfølgelig ikke at modsætte os et forslag om udvalgsbehandling, hvis det bliver stillet. Vi regner med som en selvfølge, at denne udvalgsbehandling vil foregå med al fornøden hurtighed, for vi er vel alle interesseret i at få en afslutning på denne diskussion i det høje ting. Det er klart, sådan som der er givet udtryk for det af de to nævnte ordførere, de ærede medlemmer hr. Lannung og hr. Niels Andersen, at når der inden for deres grupper hersker betydelig tvivl om, hvorledes der skal stemmes, så kan vi kun medvirke til i det omfang, vi kan gøre det, at der bliver lejlighed til for de pågældende at overveje sagen, således at de i denne sag kan stemme, sådan som det jo er udtrykt fra alle sider, efter deres overbevisning.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen fremsatte nogle bemærkninger til mig, som jeg forstod var en bebrejdelse for, at jeg ikke på et tidligere tidspunkt havde sagt, at det eneste rigtige ville være en rigsretssag. Jeg tager gerne denne bebrejdelse til mig og vil i denne forbindelse sige til det ærede medlem hr. Aksel Larsen og andre, at hvis ikke man er blevet overbevist om denne sags vanskelighed tidligere, så er man vel blevet det i dag.

Det er da ikke sådan, at vi pludselig siger, at vi ønsker en rigsretsbehandling. En rigsretsbehandling er ikke noget sædvanligt. Det er 50 år siden, vi havde den sidste rigsretssag her i landet. Er der noget at sige til, at vi alle ønsker at gøre os vore overvejelser? Vi ønskede at gøre os disse overvejelser, og vi ønskede med regeringen at føre forhandlinger om, hvorvidt denne sag kunne bringes til en afslutning uden anvendelse af rigsret. Det er sket. Men som meddelt i min fremsættelsestale var rigsretten den eneste mulighed, og den højtærede statsminister har jo yderligere understreget i dag, at det spørgsmål, vi her behandler, er et spørgsmål, der vedrører folketinget. Den højtærede statsminister har, forstod jeg, i sin egenskab af medlem af folketinget taget stilling til det. Med al den autoritet, man med rette tillægger den højtærede statsminister, har statsministeren advaret mod en rigsretssag. Forholdet er

altså det, at i dag er det folketingets sag, om sagen skal indbringes for en rigsret, eller om man skal standse sagen her. Vi har selvfølgelig været nødsaget til at have tid til overvejelserne, når regeringen ikke ønskede at medvirke til at søge en afslutning på den måde, hvorpå vi forhandlede om den i folketingets Grønlandsudvalg.

Der er også fremsat bemærkninger om, at forslagsstillerne ikke tilstrækkelig klart havde angivet, hvorledes man ønskede at rette tiltalen mod fhv. minister Kjærboel. Jeg mener, at forslagsstillerne ved det fremsatte forslag til beslutning fuldt ud har opfyldt de regler, der findes i loven om rigsretten.

Vi har endvidere fulgt den — det skal erkendes — ikke særlig righoldige praksis, vi har her i landet med hensyn til rigsdagsbehandlinger af rigsretssager. Jeg vil gøre opmærksom på, at man i udvalget vedrørende det forslag til beslutning om rigsretstiltale, der i 1909 blev gennemført på initiativ af det radikale venstre, enedes om en formulering, der intet indeholdt om de enkelte straffelovsparagraffer, man ville bringe i anvendelse. Jeg henviser til udvalgsberetningen fra 1909, og jeg tror, at de ærede medlemmer, der vil se det efter, klart kan se, at vi har fulgt samme praksis, som man anvendte dengang.

Må jeg i øvrigt henlede opmærksomheden på rigsretslovens formulering. Den højtærede justitsminister har jo i dag ved flere lejligheder henvist til retsplejeloven. Jeg vil gøre opmærksom på, at den højtærede justitsminister ved behandlingen for 5 år siden af den nye lov om rigsret udtrykkeligt erklærede, at man i det store og hele ønskede at opretholde principperne og fremgangsmåden fra den gamle lov fra 1852, der var blevet til på et tidspunkt, da man havde helt andre retsplejebegreber end dem, der er gældende i dag. Det fremgår jo også af rigsretsloven, at behandlingen af en sag og rejsningen af en tiltale sker på en helt anden måde, end tilfældet er efter de almindelige straffelove.

I lovens § 13, stk. 1, står der:

„Beslutter folketinget at rejse tiltale mod en minister, vælger det samtidig en anklager.“

Folketinget skal altså alene tage beslutning om, hvorvidt man vil rejse tiltale, og

[Ninn-Hansen.]

give udtryk for, på hvilken baggrund man rejser denne tiltale.

Der står i lovens § 20, at

„det påhviler anklageren uden ophold at påstævne sagen. Han tilvejebringer så vidt gøreligt de fornødne bevisligheder, forbereder den bevisførelse, der skal finde sted under domsforhandlingen, og gør indstilling til rigsretten om de foreløbige undersøgelseshandlinger, han anser for nødvendige.“

Og der står i den næste paragraf, § 21:

„Stævningen udfærdiges efter anklagerens udkast i rettens navn“.

Ja men det er jo sådan i almindelige straffesager, at når der træffes bestemmelse om, hvorvidt en tiltale skal finde sted, når anklagemyndigheden skal udøve sit skøn i medfør af retsplejelovens § 711, er det, der her nævnes i rigsretslovens § 20, et overstået stadium. Man har i almindelighed haft efterforskningen og, hvis en sådan finder sted, den retslige forundersøgelse, og det er på basis af dette, at anklagemyndigheden skal tage stilling til, om den vil gennemføre sagen, om den mener, den kan gennemføres til domsafgørelse, således at der idømmes en straf. Men rigsretsloven siger dog udtrykkeligt, at efter at folketinget har afsluttet sagen, efter at man har overgivet sagen til en anklager, har anklageren mulighed for at foranstalte nye undersøgelser. Hvordan i alverden skulle vi her i det høje ting i dag stå og bedømme beviserne, hvis de undersøgelser, der kan komme — såfremt det høje ting vedtager beslutningen om rigsretstiltale og den anklager, der udpeges, foretager nye undersøgelser — frembringer ny beviser. Og enhver, der har læst såvel dommerudvalgets første beretning som tillægsberetningen, må jo dog erkende, at der er muligheder for at føre nye bevismomenter frem i forbindelse med en række af de udtalelser, der er fremsat. Derfor kan vi altså ikke i dag have mulighed for her i tinget at udøve det skøn, som den højtærede justitsminister, idet han paralleliserer med almindelige straffesager, anmoder os om at udøve. Der er fortsat en forskel på rigsretsbehandling og behandling af almindelige straffesager.

Forholdet for det høje tings medlemmer er det ganske enkle, at hvis medlemmerne

af tinget har den opfattelse, at ministeren ved det svar, han afgav den 13. marts 1957, har gjort sig skyldig i en pligtforsømmelse, har medlemmerne ret til at indbringe denne sag for rigsretten til rigsrettens prøvelse såvel af beviser som af de straffelovsbestemmelser, der vil indgå i det anklageskrift, som den af folketinget udpegede anklager skal udfærdige til den tid, og det er jo klart, at det er bestemmelser i straffelovens kap. 16, der i så fald vil blive anvendt.

Jeg kan altså ikke følge opfordringen, hverken fra den højtærede minister eller fra nogle af partiernes ordførere, til at gå ind på en almindelig procedure med hensyn til, hvad dommerudvalgets hidtidige undersøgelser har vist. Når vi udtrykkelig har sagt, at vi ikke betragter undersøgelserne som færdige, men må regne med, at der foretages videregående undersøgelser, kan vi ikke tage stilling hertil, og jeg ønsker for mit vedkommende derfor ikke at indgå i den procedurebehandling, der er lagt op til fra nogle sider. Jeg synes, det ville være ganske urigtigt, hvis man ville gøre noget forsøg på at forvandle denne talerstol til en retsskranke, hvor man skulle søge at finde frem til alle de momenter, der taler for og imod en domfældelse i denne sag.

Det, det drejer sig om, er, hvorvidt medlemmer af det høje ting mener, at man af hensyn til folketingets kommende arbejde og af hensyn til alt det, der er sket ved mødet den 13. marts 1957, er nødsaget til at have en retslig afgørelse, således at vi kan få en endelig afslutning på sagen.

Aksel Larsen: Efter at vi nu er kommet til anden omgang i diskussionen, bliver vi i hvert fald fri for at høre oplæst taler, der er skrevet i går, og så er der jo chance for, at det bliver en virkelig diskussion.

Jeg vil tillade mig at sige til den højtærede justitsminister, at jeg har ikke bebrejdet ham, at han har glemt mit forslag. Det, jeg har sagt er, at den højtærede justitsminister gjorde sig opgaven let ved at lade, som om mit forslag og min begrundelse ikke eksisterede, og nøjes med udelukkende at polemisere imod det forslag, der er fremsat af venstre og de konservative, og imod det ærede medlem hr. Ninn-Hansens motivering for samme forslag. Det er ikke blevet bedre siden, hverken da den højt-

[Aksel Larsen.]

ærede justitsminister eller nogle af de ærede ordførere, der er modstandere af rigsretssag, forsøgte at argumentere imod det, der har været det afgørende for mig, og som jeg mener at have sagt tilstrækkelig tydeligt såvel i min fremsættelsestale den 20. oktober som i min første tale i dag.

Men hvis jeg nu skal bebrejde den højtærede justitsminister noget yderligere, må jeg anholde hans bemærkning om, at forslagsstillernes hovedordfører er det ærede medlem hr. Ninn-Hansen. Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen er i hvert fald hverken ordfører eller hovedordfører for mig. Jeg skal nok klare det selv, og jeg ønsker ikke under nogen omstændighed at skrive under på alt, hvad det ærede medlem hr. Ninn-Hansen har sagt her i tinget eller har skrevet i sit forslag til beslutning om rigsretstiltale — så meget mindre som det ærede medlem hr. Ninn-Hansen sluttede med at fortælle folketinget, at vi skal ikke her finde frem til alle de momenter, der taler for, at der bør idømmes straf.

Det forekommer mig, at som det forslag, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen har lagt navn til, er udformet, har man der bestrebt sig for at finde frem til alle de momenter, der kunne tale for, at der burde idømmes straf. Noget sådant har jeg ikke gjort. Jeg har hæftet mig ved det, som forekom mig det eneste absolut sikre, at folketinget er blevet vildledt, at folketinget ikke kan finde sig i det, at det sandsynligvis er meget vanskeligt eller måske umuligt at få en afgørelse på denne sag her i tinget, da partipolitiske overvejelser og interesser kan spille ind, og at jeg derfor tror, at rigsretten må give sig til at undersøge, hvad der må være at undersøge og foretage i anledning af, at folketinget er blevet vildledt af en ansvarlig minister.

Den højtærede justitsminister gentager et spørgsmål, som forskellige ærede ordførere har stillet: efter hvilke paragraffer vil man kræve Kjærbøl straffet? Det forlanger man at forslagsstillerne skal svare på, og jeg nægter at svare på det, også fordi spørgsmålet er aldeles meningsløst. Som jeg mener at have dokumenteret ved oplæsning af noget af en paragraf i rigsretsloven, kan det udmærket vel tænkes, at rigsretten har sager til behandling, uden at der skal gøres

strafansvar gældende. Der står udtrykkelig i § 14, at i sager om strafansvar beskikkes rigsrettens formand en forsvarer. Det må forudsættes — jeg kan ikke tænke mig andet, end at de meget sagkyndige og boglærte jurister må give mig ret deri — at rigsretten også kan have sager, hvor der ikke foreligger strafansvar, men sager, som alligevel skal behandles. (Poul Møller: Så er det erstatningssager!). Det er muligt, jeg ved ikke, hvilket ansvar det medfører, men det forudsætter altså, at det ikke behøver at være strafansvar, og det, man har forlangt besked om, er: hvad skal Kjærbøl straffes for? Det synes mig at være sådan efter loven om rigsretten, at der behøver ikke at foreligge strafansvar, selv om der er en rigsretssag.

Men dertil kommer, at vi har ikke nogen ministeransvarlighedslov, og det er det, der gør hele historien så uendelig vanskelig. Jeg mener, at vi burde have en ministeransvarlighedslov. Da vi ikke har det, endnu da, er der åbenbart ikke andet at gøre end at bede rigsretten udtale sig og sige sin mening om det, der er sket, om det, en ansvarlig minister har foretaget eller har undladt at foretage. Det kan være, det kan give en vejledning med hensyn til, hvorledes en ministeransvarlighedslov bør udarbejdes. Nu har jeg hørt, at den højtærede justitsminister er begyndt at skifte mening — og det er jeg ham ikke utaknemlig for — at den højtærede minister i hvert fald overvejer, hvorvidt vi ikke bør have en ministeransvarlighedslov, og hvorledes den bør udformes. Jeg vil håbe, at ministeren kommer til et positivt resultat. Havde vi haft en ministeransvarlighedslov, er det højst sandsynligt, at vi ikke havde behøvet at have denne diskussion eller i hvert fald ikke at have ført diskussionen på den måde, tilfældet er.

Jeg har ikke så forfærdelig meget at sige til de ærede ordførere, også fordi vi begynder at nærme os en afslutning og enhver kan se, hvad afslutningen på denne første behandling bliver. Men jeg må dog i hvert fald komme med en bemærkning til socialdemokratiets ordfører, det ærede medlem fru Edel Saunte, som var i stand til at tale umådelig meget latin — jeg er taknemlig for, at vi i hvert fald fik det oversat.

Tillad mig at sige, at jeg mangler ikke

[Aksel Larsen.]

total respekt for romerretten, men jeg har heller ikke for megen respekt for romerretten, og jeg er glad for, at romerretten ikke har haft så megen indflydelse på retsplejen og strafferetsplejen i dette land, som den har haft i et sydligere land.

I øvrigt kun én bemærkning til det ærede medlem fru Edel Saunte. Efter at hun havde citeret latin fra romerretten om retsprincipper, sagde det ærede medlem: at Aksel Larsen ikke forstår, at retsprincipper bør være bindende også for folketinget, kan man måske ikke undre sig over. Jeg vil henstille til det ærede medlem — enten støttende sig på, hvad jeg har sagt her i tinget, og helst i forbindelse med denne sag, men jeg har ikke noget imod, at hun tager andre sager ind — at føre noget, der ligner et sandsynlighedsbevis for, at jeg ikke forstår eller mener, at retsprincipper bør være bindende for folketinget. Hvis det ærede medlem ikke er i stand hertil, henstiller jeg til det ærede medlem en anden gang at holde sine snavsede insinuationer for sig selv.

Der er fra forskellig side talt om, at der burde nedsættes et udvalg. Jeg forstår, at det ærede medlem hr. Ninn-Hansen ikke er synderlig begejstret for tanken, men jeg har da hele tiden været af den mening, at mellem første og anden behandling af en sag som denne måtte der nedsættes et udvalg. Jeg regner med, at et sådant udvalg bliver nedsat, at det forsøger at nå frem til en enig konklusion, og jeg håber, at denne konklusion bliver af en sådan art, at den kan vedtages af folketinget enten enstemmigt eller med et ret stort flertal.

Jeg kan ikke vide noget om, hvad denne konklusion bliver, og lad mig sige, at jeg er ikke fremmed for tanken om, at man måske alligevel kan klare sagen uden rigsret. Det, det drejer sig om for mig, er at få fastslået, at en minister skal tale sandhed, når han informerer folketinget, skal være loyal, skal give udtømmende og saglige redegørelser. Det er ikke nok, at ministeren i det, han har sagt, har holdt sig til sandheden, ministeren må ikke fortie sandheden, og ministeren må heller ikke forvrænge sandheden. Det ønsker jeg at slå fast, og jeg kan ikke se, at det kan

gøres på anden måde, end at det kommer til at virke som en misbilligelse af daværende minister Kjærboels optræden, som folketinget af naturlige grund ellers er afskåret fra at tage stilling til, da folketinget jo kun kan give en eksisterende minister mistillidsvotum.

Der kunne være mange ting at undersøge i denne sag, og jeg er ikke sikker på, at man ikke burde undersøge adskilligt mere vedrørende Grønlandssejladsen end de omstændigheder, hvorunder erklæring nr. 1 fra kaptajnerne blev kasseret og erklæring nr. 2 blev tilvejebragt. Men lad nu det være. Lad mig, for at man ikke kan være i tvivl om eller tro, man er i tvivl om mine bevæggrunde til at fremsætte dette forslag og min mening med det, gentage, hvad jeg sagde i den tale den 20. oktober, hvormed jeg fremsatte forslaget — det står i Folketingstidende sp. 72 —:

„Endelig kan og skal rigsadvokaten og hans eventuelle opfattelse ikke på nogen måde være afgørende, når det drejer sig om en ministers vildledning af folketinget.

Og hvad der end monne være uklart eller uopklaret i denne sag, så står dog ét fast: folketinget blev vildledt, alvorligt vildledt, den 13. marts 1957. Fhv. minister Kjærboel hævder, at han var i god tro, da han gav den vildledende redegørelse, han var selv blevet vildledt eller holdt i uvidenhed af sine embedsmænd. Embedsmændene derimod hævder, at de har holdt ministeren løbende og detaljeret informeret og at alt, hvad de foretog sig for at fremskaffe kaptajnserklæring nr. 2, skete på initiativ af ministeren og med hans vidende.

Hvilken af de to påstande der er rigtig, kan ingen af os afgøre i dag. Det må en domstolsundersøgelse klare. Men det står fast, at folketinget blev vildledt. Og folketinget har kun én at henholde sig til: den ansvarlige minister.“

Ja, det er det, der er mit synspunkt, og jeg kan ikke se, at det skulle være så ufærdelig svært at finde frem til, at når regeringen intet foretog sig, så måtte folketinget foretage sig noget, og at der kun var ét at gøre: at stille forslag om rigsretstiltale.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen mener, at jeg har bebrejdet ham, at han kom så sent med sit forslag. Det mener jeg ikke

[Aksel Larsen.]

Jeg har bebrejdet det ærede medlem. Jeg har kun bemærket det interessante, at den presse, som udgives af eller repræsenterer de to partier, det ærede medlem hr. Ninn-Hansen er hovedordfører for, har — for øvrigt sammen med adskillige andre dagblade — travlt med at fortælle eller bilde sine læsere ind, at der kun er én, der har stillet forslag om rigsretstiltale, nemlig det ærede medlem hr. Ninn-Hansen. En undtagelse er faktisk Dagens Nyheder, som i dag er kommet til det resultat, at Aksel Larsen også har stillet et sådant forslag, skønt Aksel Larsen har gjort det noget før det ærede medlem hr. Ninn-Hansen. Men bevares, jeg skal se stort på det.

Det drejer sig ikke om, hvem der kom først. Men hvis der bliver nedsat et udvalg, og det bør nedsættes — til drøftelse af sagen og til at komme med indstilling til folketinget; måske bliver udvalget enigt om rigsretstiltale, og så kan det godt tænkes, at udvalget vil forme beslutningen anderledes, end det ærede medlem hr. Ninn-Hansen har gjort det og jeg har gjort det, hvad jeg er tilhænger af — så vil jeg tillade mig at henstille til de partier, der har afgørelsen vedrørende udvalgets størrelse og sammensætning, at tænke på, om det dog ikke ville være rimeligt — jeg er sikker på, at det ærede medlem hr. Poul Møller er enig med mig — at forslagsstilleren til det første og efter min beskedne mening rigtigste af de forslag, der behandles her, kom med i dette udvalg. Jeg kan ikke stille noget forslag, der sikrer, at jeg kommer med i udvalget; så måtte jeg foreslå, at hele folketinget konstituerede sig som udvalg, og det er ingen idé, men det forekommer mig, at der ikke ville gå stykker af de udvalgsberettigede partier, om de tog forslagsstilleren i den sag, der behandles, med i udvalget, og jeg anmoder derfor herom.

Edel Saunte: Til det ærede medlem hr. Aksel Larsen vil jeg gerne sige, at det kan være overordentlig svært at fortolke love, og det er særlig svært, når man ingen uddannelse og ingen træning har i at fortolke love; men folk, som interesserer sig for, hvad der står i en lov, og hvorledes ordene skal fortolkes, kan søge hen til de kommenterede udgaver og undersøge, hvilke kom-

mentarer der er. Jeg henviser det ærede medlem til at tage Karnovs Lovsamling, som står i denne sal og altså ikke er så svær at få fat i, og så overbevise sig om, at når rigsretslovens § 14 taler om sager om strafansvar, fortæller en modsætningsfortolkning ikke noget om arbitrære sager, men derimod at erstatningssager forudsættes at høre under rigsretten. Det ligger jo klart, at for rigsretten kan der også rejses erstatningssager ved siden af, at der kan rejses straffesager, men det er der ikke tale om i denne sag, så den argumentation, hvormed det ærede medlem sluttede modsætningsvis efter § 14, hører ingen steder hjemme.

Det er ejendommeligt for os, der i sin tid læste de ærede medlemmer hr. Ninn-Hansens og hr. Henry Christensens presse, at de nu har så meget at indvende mod dommerudvalget og dommerudvalgets behandling af sagen. Dengang den høje regering nedsatte dette dommerudvalg, var der idel glæde. Jeg vil med formandens tilladelse citere af Berlingske Tidende, der den 17. februar 1959 skrev:

„Der er grund til at påskønne den beslutning, regeringen har truffet.“

Fyens Stiftstidende skrev samme dag:

„Hermed er hele sagen placeret i det rigtige plan.“

Og linjen blev fulgt op af Aalborg Amtstidende, Holbæk Amtstidende, Sorø Amtstidende, Østsjællandss Folkeblad og mange, mange andre blade. Børsen skrev f. eks. den 19. februar:

„Nu kan man have fuld tillid til, at alle relevante forhold bliver oplyst på en fuldkommen upartisk og saglig måde.“

Der blev ikke fra de ærede medlemmer eller deres partier på noget tidspunkt rettet kritik mod dommerudvalget, før dommerudvalget havde sagt, at efter udvalgets opfattelse var der ikke grundlag for en rigsretsanklage mod minister Kjærboel. Det er selvfølgelig kedeligt, når der kommer et andet resultat ud af en undersøgelse, end man troede der kom; men det er der nu engang kommet, og det synes jeg de ærede medlemmer skulle have taget til efterretning og ikke begynde her på en efter min mening usaglig måde at angribe det arbejde, som dommerudvalget har udført. Og så hører vi nu, at vi må have en rigsretssag, at det er absolut nødvendigt for at få de

[Edel Saunte.]

mennesker, der har forklaret for dommerudvalget, til at forklare under vidneansvar.

Man skulle ikke tro, at de to ærede medlemmer i nogle år havde været advokater og havde nogen erfaring fra retslivet. De må vide nøjagtigt lige så godt som jeg, at når mennesker af den kvalitet, som der er tale om her, afgiver en forklaring for to højesteretsdommere og en landsdommer, en forklaring, som de ved bliver stenograferet ned til brug for overvejelser i regeringen og folketinget, så forklarer de ud fra deres bedste subjektive overbevisning om, at det, de siger, er sandhed, og så er det ganske ligegyldigt, om de bliver truet med vidneansvar eller ikke. De mennesker har gjort deres bedste for at forklare i overensstemmelse med sandheden; det kan man næsten se af forklaringerne, for de ville ikke være så svævende og svingende, hvis det ikke var, fordi de pågældende var 100 pct. overbevist om, at de til det yderste skulle tale sandhed og kun sandhed. Om det så er objektivt rigtigt, er noget helt andet, men det er jo noget, som vi skal bedømme, og som ikke behøver at komme for en domstol for at blive bedømt.

Der er en ting til, som undrer mig i de ærede ordføreres udtalelser, og det er, at man ganske simpelt går ud fra i hele argumentationen, at der er bevis for, at Kjærboel har kendt erklæring nr. 1. Det er der jo ikke bevis for. Der er indicium derfor, men der er ikke noget bevis, og endelig er der slet ikke noget bevis for, at han, hvis han kendte den og havde hørt denne erklæring, var klar over, at de to erklæringer var så vidt forskellige, at han havde forpligtelse til at gøre opmærksom på, at de var vidt forskellige. Det er nemt nok for os i dag, som sidder og læser erklæringerne på den baggrund, vi har, efter at der er sket den frygtelige katastrofe, der skete, men det var ikke sådan dengang. Hvorfor skulle minister Kjærboel se på disse erklæringer anderledes end de andre mennesker, som havde med dem at gøre? Jeg vil med formandens tilladelse gerne citere et stykke af det stenografiske referat i dommerudvalgets første beretning. Det findes på side 141-142, hvor formanden ved starten af anden afhøring af direktør Ebbe Groes siger:

„Vi har jo afhørt andre i mellemtiden, siden De var her sidst, og bl. a. har vi også spurgt forskellige af styrelsesrådets medlemmer om det, som forekommer os lidt mærkeligt, nemlig at man dengang ikke syntes, at der var nogen rigtig forskel på kaptajserklæringerne nr. 1 og nr. 2. Man kan naturligvis sige, at indledningen om, at al sejlads på Grønland er risikabel og særlig farlig om vinteren, har man i begge erklæringer; men når det så i nr. 1 siges, at det tilrådes at indskrænke vintersejladsen til det mindst mulige, særlig med henblik på passagerbefordring — hvor man altså kommer ind på spørgsmålet om, hvorvidt vintersejlds overhovedet er forsvarlig — forekommer det mærkeligt, at man ikke ser forskellen. Kan De huske, om De dengang har gjort Dem nogle tanker om det?“

Groes svarer:

„Vi så sådan på det, at for os i råds-mødet den 14. marts 1957 forelå der kun én kaptajserklæring, nemlig kaptajserklæring 2. Der forelå en forhistorie til denne kaptajserklæring 2, og et led i denne forhistorie var kaptajserklæring 1; men kaptajnerne havde trukket denne erklæring tilbage, den var annulleret, og der forelå kun kaptajserklæring nr. 2.“

Videre på side 142 gør formanden opmærksom på, at nøjagtig det samme ræsonnement er gjort gældende af Eske Brun og Stevenius-Nielsen. Der er vel ikke nogen grund til at antage, at disse tre mennesker, som bestemt ikke har nogen interesse i denne sags forløb, skulle forklare, som de har gjort, hvis det ikke var, fordi de så sådan på det i 1957; og på samme måde så både direktøren og vicedirektøren i Handelen på erklæringen. Det skal tages i betragtning, og når man gør det, synes jeg ikke, at de ærede medlemmer overhovedet kan komme ind på at tale om, at der er bevis for eller sikkerhed for, at Kjærboel må kunne dømmes. Rigsretten kan kun beskæftige sig med straffelovsovertrædelser og erstatningssager. Hvis der er tale om at værne folketingets værdighed og det kommende arbejde i dette ting, som de ærede medlemmer så patetisk har talt om, kunne der måske somme tider være grund til at tænke på det, når man snakker, så ingen mennesker kan

[Edel Saunte.]

høre, hvad der bliver sagt fra talerstolen; der kunne måske være grund til, at man på den måde værnede tingets værdighed lidt bedre.

Men altså, i denne højtidelige sag værner man folketingets værdighed på den måde, at man vil bringe noget, der ikke kommer rigsretten ved, for rigsretten, nemlig spørgsmålet om, hvorledes minister Kjærbøl dengang skulle have svaret og skulle have opført sig. Det er en ting, som vi i folketinget må tage op til bedømmelse og udtale os om; det er ikke noget, der kommer rigsretten ved, og lader vi rigsretten gå ind på dette gebet, bliver vi i fremtiden dårligt stillet, fordi ingen vil kunne tage ansvaret for at være minister under sådanne vilkår.

Med hensyn til den erklæring fra redaktør Palle Brandt, som det ærede medlem hr. Henry Christensen citerede, kan jeg ikke se andet, end at redaktør Brandt fuldt ud bekræfter det, jeg sagde, nemlig at han, hvad jeg vidste i forvejen, havde ret til at være korrespondent og skrive til andre blade, og at han også havde ret til at sende telegrammer til Ritzaus Bureau. Men denne ret må han da administrere i overensstemmelse med den loyalitet, han skylder sin hovedarbejdsgiver, den kgl. grønlandske handel. Han har ved at sende det pågældende telegram, en dag før det var nødvendigt, og en dag før rederiet havde besluttet, at der skulle offentliggøres noget som helst — det at bede politimesteren om at slå katastrofealarm er noget helt andet — bragt mange mennesker i unødigt ængstelse. Det ærede medlem kunne blot tale med det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen, hvis søn var om bord på „Umanak“, om, hvad det betød for hans familie, at dette telegram kom frem et døgn før nødvendigt.

Formanden: Det er nødvendigt, at der er mere ro i salen, specielt under denne forhandling.

Edel Saunte: Jeg vil gerne lige sige til redaktør Brandt, at nu, da han er så godt i gang med at udstede erklæringer, mon han så ikke kunne i en ny erklæring løse den ejendommelige gåde for os, som afhøringen af ham ikke har løst, hvorfor han har gået med viden om de to kaptajns-

klæringer i hemmelighed, hvis han fandt dette så væsentligt, lige fra foråret 1957 til foråret 1959?

Henry Christensen: Det forekommer mig, at de bemærkninger, som det ærede medlem for Grønland hr. Elias Lauf gjorde her, var både rigtige og meget velovervejede, og at de kun er med til at styrke de ærede grønlandske medlemmers anseelse her i tinget. Jeg synes i øvrigt også, det ærede medlem præciserede ganske rigtigt, hvad der er problemstillingen: at det ikke er et spørgsmål specielt i forhold til Grønland, men et parlamentarisk vigtigt problem, vi her må drøfte.

Jeg kan ikke sige, at det forekommer mig, at det ærede medlem hr. Lannungs bemærkninger på tilsvarende måde udmærkede sig — hverken ved særlig klogskab eller ved værdighed. Der var mange besynderlige betragtninger i det ærede medlems bemærkninger. Det ærede medlem udviklede: hvad var der egentlig for grunde til nu at komme og rette kritik, for der var jo ingen, der dengang følte sig vildledt? Nej, hvis der havde været det, havde sagen ligget ganske anderledes. Det er netop, fordi folketinget stoledes blindt på, at man havde fået de fornødne oplysninger fra minister Kjærbøl, at det nu er af vigtighed at adressere, således som vi her forsøger at gøre det.

Det ærede medlem hr. Lannung gjorde nogle bemærkninger om, at denne sag for hans parti ikke var en partisag. Jeg ved ikke, hvad det ærede medlem mener med at fremhæve dette specielt om denne sag. Jeg går ud fra, at der gælder den samme regel i det ærede medlems parti, som gælder i det parti, jeg er medlem af, at i alle sager er medlemmerne naturligvis alene bundet af, hvad der er deres opfattelse af den pågældende sag. (*Munterhed*). Jeg lægger mærke til, at der er en hel del medlemmer i den socialdemokratiske gruppe, der ler. Det hænger formentlig sammen med, at de har et andet erfaringsgrundlag. Der gælder i mit parti alene den regel, at har et æret medlem et andet synspunkt end partiet i øvrigt, et synspunkt, som han vil hævde under en afstemning, giver han naturligvis sit parti besked derom. Det ærede medlem vil muligvis, hvis han vil genkalde tidligere

[Henry Christensen.]

begivenheder i erindringen, erkende, at det er sket en og anden gang, at medlemmer af mit parti har benyttet sig af denne deres naturlige ret.

Da det ærede medlem var kommet videre frem i sin argumentation, forklarede han noget om, at man kunne være bange for mytedannelser. Det tror jeg, når det kommer til stykket, egentlig kun kan afværges gennem en rigsrettsag. Det var måske i tidligere tider, det ærede medlem og hans parti i særlig grad kunne tale om det sidste hold af mænd.

Da det ærede medlem så havde, forstår jeg, udtømt sin argumentation, gik det ærede medlem over til personlighederne. Jeg håber, at de bemærkninger, det ærede medlem havde gjort, inden han kom dertil, i hvert fald var baseret på noget større viden og noget rigtigere grundlag end de personlige bemærkninger, det ærede medlem følte sig foranlediget til at drage frem i denne debat, og jeg skal tjene det ærede medlem i at afstå fra at gøre gengæld.

Jeg vil gerne takke den højtærede statsminister for de bemærkninger, statsministeren gjorde. Jeg forstår deraf klart, hvordan statsministerens stilling til problemet og sagen er. Statsministeren kunne ikke forstå, hvorfor jeg kunne være interesseret heri. Det skal jeg lade ligge, det synes jeg nok der kunne være rimeligt grundlag for. Statsministeren vil altså sige, at det afgørende er, at man tager rigsadvokatens indstilling til efterretning. Dette synspunkt går igen i en del af den øvrige argumentation. Jeg synes, det måske er nødvendigt at gøre en bemærkning hertil. Det er den, at medens rigsadvokaten naturligvis i almindelige straffesager må i særlig grad være kvalificeret sagkyndig og være den, der skal tage stilling, eller den, der skal rådspørges, gælder den samme kvalificerede sagkundskab måske ikke specielt, når det drejer sig om at vurdere, om en sag skal for rigsretten. Jeg bebrejder naturligvis ikke den højtærede justitsminister, at han har

spurgt rigsadvokaten. Jeg vil dog sige, at jeg ikke mener, at rigsadvokaten på dette område kan besidde den samme særlige kvalificerede kompetence som måske på de øvrige områder, der i særlig grad sorterer under hans embedsområde. Jeg sagde — jeg ved ikke, om det var det, den højtærede minister sigtede til, da han hævdede, at jeg havde talt i et plan, han ikke ville gå ind på eller beskæftige sig med; jeg erkender, at jeg lagde særlig vægt på det, fordi jeg mener, det er væsentligt for os i denne drøftelse — at vi her måtte anlægge også en parlamentarisk eller forfatningsretlig betragtning. Det har den højtærede minister altså ikke villet gå ind på, og det har rigsadvokaten for sit vedkommende jo heller ikke gjort, hvad man måske heller ikke kan forudsætte. Rigsadvokaten har jo ændret vurderingen på ét punkt, nemlig i henseende til spørgsmålet om muligheden for et indiciumbevis, fra den første udtalelse til den anden.

Det andet hovedproblem, spørgsmålet om, hvor langt ministres oplysningspligt, ikke alene pligt til at give rigtige oplysninger, men også til ikke at fortie væsentlige ting, går, får man ikke megen vejledning i, hverken i statsadvokatens eller rigsadvokatens udtalelser, ja, man får faktisk ingen vejledning med hensyn til, hvilke momenter der overhovedet er indgået i deres grundlag og overvejelser. Den er vi derfor i det høje ting henvist til at skaffe os selv, og det er, som om denne debat ved visse lejligheder har en tendens til at gå væk fra det centrale, gå væk fra det spørgsmål, folketingset gennem Augo Lunde dengang interesserede sig for, om der var momenter, der kunne bevirke, at man blev mere forsigtig med vintersejlad med passagerer i fuldt antal. Jeg vil gerne understrege, at det er det, der er og må være hovedmomentet fremdeles.

Så gjorde den højtærede justitsminister et par bemærkninger til mig om betydningen af skønnet, og jeg erkender, at der efter min opfattelse må være et vidt skøn, men jeg sagde også, at efter min opfattelse er

[Henry Christensen.]

Kjærboel gået ud over dette skøn her. Det er det, vi må diskutere, og det er det, jeg har fremført argumenter for. Jeg synes egentlig ikke, at den højtærede justitsminister er gået ind på en argumentation om, hvorvidt Kjærboel — hvis vi forudsætter, at han kendte noget til tingene dengang foruden den del af kaptajnserklæringen af 8. marts, der netop vedrørte passagersejladser om vinteren — ikke ganske åbenbart er gået ud over det skøn, han måtte have frihed til at udøve.

Den højtærede justitsminister rullede så det perspektiv op, at vi med de bemærkninger, jeg havde gjort, kunne forvente at få en lang række rigsretssager. Det er klart, at hvis man forestiller sig noget sådant, kan det i høj grad påvirke vor stillingtagen i denne sag. Jeg er måske i nogen grad enig med den højtærede minister om vanskelighederne — det viser vore bemærkninger også — med hensyn til at klare problemet om ministres ansvar gennem en ministeransvarlighedslov. Jeg mener, at problemet om ministres ansvar også ville opstå, selv om vi havde en ministeransvarlighedslov. Hvorvidt grænsen for skønnet er overtrådt, må og kan vel i sidste ende netop kun den specielt dertil indrettede rigsret afgøre.

Imidlertid er rigsretten med de bestemmelser, der nu gælder i straffelovens kap. 16, friere stillet, når den skal fastlægge grænserne, end den ville være, hvis vi havde en ministeransvarlighedslov. Jeg tror, det er en fordel, at der er denne friere stilling for rigsretten, og det er også i de tilfælde — ikke i mange sager i løbet af de mange år, men de forhåbentlig sjældne tilfælde i vor politiske historie, hvor rigsretssager må anses for nødvendige — en fordel, at rigsretten ud fra parlamentariske synspunkter har et friere skøn ved ansvarsfastlæggelsen, end den ville have gennem en ministeransvarlighedslov.

Må jeg så endelig sige i anledning af den højtærede ministers bemærkning om, hvorfor vi ikke har en ministeransvarlighedslov nu, og at det i særlig grad skulle skyldes den tidligere statsminister, det ærede medlem hr. Erik Eriksen, at det, så vidt det er mig bekendt, er rigtigt, at det var dengang, det blev drøftet. Jeg tror også, at jeg er berettiget til at sige, at det ikke var specielt

ud fra et ønske hos det ærede medlem hr. Erik Eriksen eller hans kolleger, at man ikke dengang gik videre med arbejdet om en ministeransvarlighedslov. Jeg tror ikke, det er rimeligt, at der måske her skulle dannes myter.

Det ærede medlem fru Edel Saunte siger, at hun kan ikke forstå, hvorfor bl. a. jeg bliver ved at angribe dommerudvalget så voldsomt, som jeg gør. Jeg vil gerne bede det ærede medlem om at fortælle mig, hvad det er for særlige angreb, jeg specielt har rettet mod dommerudvalget. Det er mig ikke bekendt, at jeg har rettet særlige angreb; det ærede medlem kan jo se efter i Folketingstidende til sin tid. Men at der efter dommerudvalgets offentliggjorte resultater har været anledning til at rejse krav eller ønske om at få en videregående undersøgelse som forudsætning for den endelige rigsretssag, synes jeg der allerede er en hel del begrundelse for alene i forskellen mellem den første og den anden af dommerudvalgets beretninger. Det ærede medlem gør meget ud af at tale om forskellen på de to erklæringer, som det ærede medlem ikke kan se, og hun henviser til, at det kan man heller ikke inden for den grønlandske handel, direktør Christiansen og de forskellige, men i alt fald forstår jeg, at vi i dag for så vidt er enige om, at der på det elementære punkt er afgørende strid mellem de to erklæringer. Det er den objektive bedømmelse, man må anlægge i dag. Der var stor tilslutning i Grønlandsdepartementet til at få en udgang, måske også af den forespørgsel, der bevirkede, at der var chancer for at få Grønlandsskibet igennem, ja, det tror jeg nok vi måske kan blive enige om at der var. Det var ikke de samme motiver, der måtte lede dette høje ting — jeg vil snarere sige tværtimod — og det begrundes naturligvis ikke, at man, når erklæringerne objektivt skal bedømmes, som dommerudvalgets medlemmer har gjort det, kan sige, at alene af den grund måtte den daværende minister være fritaget.

Jeg skal i øvrigt ikke gøre flere bemærkninger på nuværende tidspunkt til det ærede medlem.

Jeg mener fremdeles, at det væsentlige i bedømmelsen — dette er også en bemærkning til den højtærede statsminister — når man siger, at det er folketingets sag,

[Henry Christensen.]

er, at hvis folketinget mener, det er vigtigt i et tilfælde som det foreliggende at få trukket en grænse for, hvor langt ministres oplysningspligt går, bør man sætte ind på at få trukket denne grænse. Gør man ikke det, er det farligt, så kommer man ind på en glidebane, der er farlig for det høje tings virke fremover. Der er, så vidt jeg kan se, når alt kommer til alt, kun den vej at gå at forsøge at fastlægge ansvaret for det skete. Det er efter min opfattelse den eneste måde, det høje ting kan hævde sin egen placering på, og efter min bedste vurdering er alene en rigsretssag en mulig vej i så henseende.

Lannung: Til de ærede medlemmer hr. Ninn-Hansen og hr. Henry Christensen vil jeg sige, at jeg konstaterer med stor interesse, men med endnu større beklagelse, at ingen af de herrer ordførere har givet virkelig klar og udførlig besked om, hvilke straffebestemmelser der er overtrådt. Hvad man ved en tidligere lejlighed måtte være blevet enig om i et udvalg, som nævnt af det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, er uden enhver relevans i denne forbindelse. Det er og bliver helt urimeligt, at vi eventuelt skulle stemme om tiltalerejsning her i tinget uden at kende det hovedelement, som de straffebestemmelser, man vil hævde er overtrådt, jo dog må være. Men det er meget betegnende, at vi ikke kan få nærmere at vide, hvad det er, vi i givet fald skal stemme om; det er i virkeligheden helt barokt og noget af en hån mod det høje ting. Kan vi ikke få nærmere at vide, hvad vi egentlig skal stemme om, vil medlemmer af det høje ting kunne se sig nødsaget til allerede af denne grund at stemme imod.

Jeg konstaterer også, at vi ikke har fået lov til at få at vide, hvad man vil lægge ind i den bemærkning af professor Ross, som man så energisk har påberåbt sig i dag. Jeg har stærkt opfordret dertil, og den højtærede justitsminister har opfordret dertil, fordi det, man dér var inde på, i virkeligheden frembød meget stor interesse. Det er dog en urimelig flothed i en alvorlig sag ikke at efterkomme opfordringer i så henseende, men også det er efter min opfattelse betegnende for den løse måde, man tager det hele på. Det er jo dog en

alvorlig debat i en alvorlig sag i det høje ting og ikke en blot akademisk diskussion mellem studenter i Studenterforeningen eller noget i den retning.

Det gør mig ondt, at det ærede medlem hr. Henry Christensen syntes, jeg talte med ringe klogskab. Det var måske særlig med hensyn til et specielt punkt; hvor han følte sig truffet af min manglende klogskab. Hvis det var tilfældet, gik naturen vel over optugtelsen, for jeg synes, det ærede medlem legede vel meget med ilden, var på farligt terræn i et bestemt spørgsmål, hvor han ville lære os andre moral.

Det ærede medlem citerede mig ikke korrekt på et punkt, han specielt nævnte. Hvad jeg sagde, var, at jeg udtalte forventning om, at standpunkt ville blive taget af den enkelte, når man eventuelt skulle til at stemme, ud fra et personligt skøn over alle foreliggende omstændigheder. Jeg sagde endvidere, at vi vil se på det med beklagelse, hvis nogle partier vil gøre det til en partisag og af den grund stemme en bloc, og jeg håber meget, at det ikke vil blive tilfældet hos venstre og de konservative, men at medlemmerne hos venstre og de konservative også vil blive stillet frit. (*Stemmer:* Det er de altid!). Ja, det har jeg stærkt indtryk af.

Jeg har for øvrigt, tror jeg, punkt for punkt gennemgået de synspunkter, der efter min opfattelse må anlægges i den foreliggende sag, og jeg har for så vidt ikke meget at føje til; men jeg vil gerne endnu en gang understrege, at alt det, vi her beskæftiger os med, efter min opfattelse så afgjort ligger på det politiske plan og i givet fald kræver en politisk reaktion, naturligst gennem vedtagelse af en beklagelse i det høje ting på linje med, hvad jeg allerede har nævnt. Der er efter mit skøn ikke tilstrækkeligt grundlag til at sige, at her er sket noget kriminelt, og derfor ikke et sådant grundlag, at det er naturligt eller rimeligt at gå til en rigsretssag.

Om et specielt punkt, som det ærede medlem hr. Henry Christensen var inde på, vil jeg gerne sige, at det for mig vejer meget tungt — som jeg allerede har strejft det i dag — at ingen af dem, der vidste besked om de to erklæringer, sagde til, efter at Kjærboel havde afgivet svaret i folketinget.

[Lannung.]

Der kunne jo let have været fundet en lejlighed til redressering eller berigtigelse på det pågældende punkt over for Augo Lynge, over for folketinget, hvis man dengang virkelig havde ment, at der var sket noget uforsvarligt.

Jeg skal blot til sidst sige, at for rejsningen af rigsretstiltale burde det vel også betyde noget, om der bag kravet om et så alvorligt skridt, for at sætte så stort et apparat i gang, stod en nogenlunde enstemmig opfattelse i befolkningen, hvad der så langt fra er tilfældet, hvilket fremgår både af pressen og af mange udtalelser. Lad mig blot som eksempel nævne, at et upolitisk blad som Kristeligt Dagblad for længst har skrevet:

„at skride til nedsættelsen af en rigsret vil være absurd.“

Man siger i den samme artikel:

„Derfor kan folketinget beklage, at det ikke fik fyldigere besked“

— underforstået ved besvarelsen —

„og det kan med rimelighed prøve at finde frem til veje, der understreger ministrenes ansvarlighed, men“

— og så kommer konklusionen —

„at skride til nedsættelsen af en rigsret vil være absurd.“

At gå til en beklagelse her i tinget giver efter mit skøn den rimeligste og rette udgang af hele denne sag, og det glæder mig, at der synes at være antydninger i debatten i dag om, at man fra forskellige sider begynder at føle, at det rigtige vil være at gøre noget i den retning. Den reaktion, der bør ske fra tingets side, bør ske på det politiske og ikke på det juridisk-kriminelle felt.

Fuglsang: Den højtærede justitsminister, hvis saglighed jeg ellers i almindelighed har en slags svaghed for, gav i sit svar til mig et typisk eksempel på det, vi forstår ved begrebet antikommunisme, både i form og indhold. Jeg ved ikke, om det måske må tilskrives den noget vanskelige situation, som ministeren kan tænkes at føle sig i ved den debat, der føres i tinget i dag, om det er det, der skulle være skyld i, at ministeren tyr til midler, som jeg ellers ville finde både for billige og for taknemlige for den højtærede minister.

Jeg havde i mit første indlæg nævnt kon-

krete tilfælde, hvor jeg og, som det fremgår af debatten i dag, ikke alene jeg har ment at en ansvarlig minister var gået pressefriheden temmelig nær; men det eneste svar på mit konkrete eksempel var, at ministeren søgte at klare den ved en hentydning til den stilling, som jeg i almindelighed og mit parti i særdeleshed måtte have til pressefriheden. Jeg vil da gerne over for en sådan mistænkeliggørelse sige, at den presse, jeg og mit parti har, er nu vor presse, udgivet af os og betalt af os og vore venner. Men det skal jeg ikke komme nærmere ind på, for det er jo trods alt ikke det, det drejer sig om i dag.

Men den samme mistænkeliggørelse føler jeg kommer til udtryk i vurderingen af mine bemærkninger om forholdet mellem katastrofen på Haderslev Dam og sagen her. Det er, ligesom den højtærede minister pådutter mig, at jeg skulle mistænke minister Kjærboel for en tilsvarende andel i „Hans Hedtoft“-katastrofen som den, skibsføreren på Haderslev Dam har. Rent parentetisk bemærket kan jeg overhovedet ikke forestille mig, at det rent praktisk skulle være muligt at anstille nogen sammenligning her. Når jeg nævnede dette, er det, fordi de to tilfælde har det fælles, at de optog folk meget stærkt, og at man ude i befolkningen stærkt drøftede nødvendigheden af en grundig og saglig undersøgelse af de forhold, som førte frem til disse katastrofer. Det er derfor, jeg mener, vi har lov at sige, at den samme ret bør gælde for den ene som for den anden.

Når jeg har sagt det, tror jeg også, jeg har lov til at sige følgende. En væsentlig del af mit første indlæg gik ud på dette: samtidig med at jeg understregede hensynet til retsbevidstheden og til, hvad folk mente om en ministers ansvarlighed over for folketinget, gik min tale temmelig stærkt ud på, at man ikke kan lægge ansvaret på en enkelt person. En af motiveringerne for, at jeg ønskede en rigsretssag her, var dels hensynet til ministeren selv, dels mere specielt hensynet til dette, at der bag „Hans Hedtoft“-katastrofen lå en række sammenfaldende omstændigheder; af hensyn til fremtiden ønskede jeg alt gjort, som gøres kan, for at de kan blive klarlagt. Det forekommer mig, at jeg stærkt understregede, at ud over spørgsmålet om det ansvar, der kunne læg-

[Fuglsang.]

ges på ministeren i hans forhold over for det ansvarlige folketing, var der spørgsmålet om de andre kræfter, der lå bag ved hele spørgsmålet om Grønlandssejladserne. Det var på de punkter jeg mente der kunne skabes klarhed.

Min påståede misforståelse af justitsministerens første indlæg skal jeg ikke komme nærmere ind på. Jeg har både hørt talen og læst den, og jeg har læst side 10 og 11 en gang til. Ministeren siger her, at det naturligvis er rigtigt, at ministre har pligt til at give folketinget fuld og loyal oplysning, men efter ministerens egen formulering har de kun pligt til at give oplysninger af betydning. Men her har Kjærboel foretaget en skønmæssig udvælgelse, og denne udvælgelse går ud på, at erklæring 2 har betydning, men at erklæring 1 åbenbart ikke vejer så stærkt til, at der er grund til at gøre opmærksom på den. Det er det, jeg har lagt i min første udredning, og så kan vi i fællesskab læse de to sider. Jeg tror ikke, jeg har læst helt galt.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Det er kun en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Ninn-Hansen. Jeg har sagt til det ærede medlem, at jeg synes, det ærede medlem skulle begrunde, hvorfor han har den opfattelse, at en straffesag mod Kjærboel kan gennemføres. Jeg har bedt det ærede medlem oplyse, hvorpå han støtter den opfattelse, at de subjektive og objektive strafbarhedsbetingelser er til stede. Det ærede medlem afviste en diskussion herom med en række rent formelle betragtninger. Jeg vil gerne sige følgende til det ærede medlem. Det høje ting skal træffe sin afgørelse nu, om ikke i dag så efter en udvalgsbehandling, men uden kendskab til alt det, det ærede medlem mener senere vil komme frem. Det, som for mig er det springende punkt, er dette: denne sag kommer ikke tilbage til det høje ting. Det ærede medlem opfordrer det høje ting og dets enkelte medlemmer til at tage positiv stilling til en rigsretssag i håb om, at noget skulle vise sig senere!

(Kort bemærkning):

Ninn-Hansen: Inden jeg svarer den højtærede justitsminister, vil jeg gerne nævne følgende: det har været fremhævet af flere

ordførere, sidst af det ærede medlem fru Edel Saunte, at dommerudvalget havde frarådet en rigsretssag. Jeg har ikke fundet noget sted i dommerudvalgets beretning eller konklusion, hvor udvalget har frarådet rigsretssag, og jeg vil nødig have, at det indtryk bliver stående, at de har gjort det; derfor vil jeg gerne spørge det ærede medlem fru Edel Saunte: hvor i beretningen står det, at dommerudvalget fraråder rigsretssag?

Til den højtærede justitsminister vil jeg gerne sige, at min opfordring til det høje tings medlemmer om at stemme for forslaget til folketingsbeslutning om rigsretstiltale er begrundet i min egen overbevisning, i forslagsstillernes overbevisning om, at der har fundet en vildledning sted den 13. marts 1957, og at den pågældende minister, hvis det kan bevises — jeg har endnu ikke lagt noget bevis til grund — at han havde ansvaret derfor, har gjort sig skyldig i en grov pligtforsømmelse. Grov pligtforsømmelse kan straffes ifølge straffeloven. Det ved den højtærede minister.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagernes overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Edel Saunte: Jeg foreslår, at de to forslag til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1013, fremsættelsen i tidenden sp. 974).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om særlig indkomstskat m. v.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1069, fremsættelsen i tidenden sp. 974).